

საქართველო

შინაარსი

ქ უ რ ნ ა ლ „ჯ ე ჯ ი ლ ი ს ა“.

I	ღუღუნა სალამურო! ლექსი შიო მღვიმელისა	3.
II	გიშერამ იწყინა. ამბავი ტასოსი	5.
III	ცხვირ-პირ ჩაჩეჩქელი რევოლიუციონერები—ცქვიტისა	7.
IV	კოწო და მისი ამხანაგები. მწევარი ძაღლი. აფრიკელი მწევარი ძაღლი—ან. წერეთლისა.	15.
V	ნუგეში ლექსი—ვაჟა ვახანაძისა	26.
VI	პატარა ციყვი ა. ფ—სი	28.
VII	ლიკლ-ტიკლის ეშმაკობა. ინგლისური ცხოვრებიდან	29.

VIII	სურათი: ძველი ოჯახი	33.
IX	წვიმა, ლექსი—შიო მღვიმელისა	34.
X	დედალი და იკარი. ბერძნული მითოლოგიიდან—ალ—სი	35.
XI	სპარტაკი. (შემდეგი)—დავით კასრაძისა	39.
XII	კაპიტანი იანვარი (გაგრძელება)—ნ. შ—სა	45.
XIII	ხელოვნება და ხელობა ცხოველთა შორის—ა. ფაღავა	52.
XIV	ჩვენი დედა-მიწა, (შემდეგი)—ელ. ჭიჭინაძისა.	57.

მიიღება ხალის მოწერა

ჯეჯილზე

1918 წლისა

მცლა მაცხრე ფელიშაძი

გვერდი 1 (1918)

8-40

1347
F-5824

საქართველო ნახატებიანი ჟურნალი.

იზარდე მწვანე ჯეჯილო,
დაბურდი გაზდი ყანაო!..
ი. დ.

აწრილი 1918 წ.

ქართული	№
რუსული	№
განკოვ	№
წელი	№

950.4.გ.

წელიწადი ოცდამეცხრე

ღუღუნა სალამურო!

(გოგა და კუკური საათაშვილებს)

ღუღუნაგ სალამურო,
ხმა—ტკბილად რომ წკრიალებ,
როდესაც კი დაუკრავ
გოგასაც აცქრიალებ:

დაუკრავ და დაუვლის,
ცობრუტავით ტრიალებს,
მიწას ფეხს არ აკარებს
ისე დაპროწიალებს.

ცელქისთვის სულ ერთია
უეურებენ თუ არა,
ვით კაი ძელეგურე
ფეხს უსვამს ჩქარი—ჩქარა.

და თუ თავის მძასავით
კოჭი გადუტრიალდა,
მას რაღა გაახუძებს
თუ ერთი აწრიალდა.

ტირის ხან გამოძუებით,
ცრემლი ცრემლზე წკრიალებს
და თან გაჯავრებული
წიგნებს აფოთიალებს.

და თუ ნახა სურათი
რაც იმას გაახარებს,

ავიწყდება სლუკუნი
 კუჭკუჭებს და ხარხარებს.

გაერთო, დაავიწყდა,
 აღარ ელეკურება
 თმა სუჭუჭა კუკურაც
 სხვა წიგნში იუურება.

ერთმანეთს არ უშლიან
 წიგნს ისე კითხულობენ,
 მართალია ჯერ სწობით
 ასოებს ვერა სცნობენ,
 მაგრამ არა უჭირს-რა
 პატარები არიან,
 ასე რომ სადღისობენ
 ბიძას ეს უხარბიან.

ზიო მღვიმელი

გიშერამ იწყინა.

ემი გიშერამ მარდი, მალხაზი და
მსიარული ძაღლი იყო. ისე უდა-
რდელათ დახტოდა მუდამ, რომ სუ-

ლელ ძაღლათ ვთვლიდი.

ჩვენ ოჯახში ეგელას უეგარდა, მეტადრე ჩემ გა-
დიას. მე რომ გავედი ქალაქიდან, თურმე სულ მოწყე-
ნილი იყო და როდესაც ისევ დავბრუნდი და ცალკე
ბინაზე ვცხოვრობდი, განკეპ ან ვასწავლე ჩემი ბი-
ნა, რადგან გადია ჯავრობდა, დაიწეებს ხეტიანსაო,
თქვენ შეგაწეხებთ და სადმე ცხენის ქვეშ მოჭევენაო.

ჩემი ბინა ძალიან შორს იყო. მაგრამ არ ვიცო
რას სასწაულით მომაგნო და თითქმის ყოველ დილა
გამომეცხადებოდა. ალერსის და ემაწვილებთან დროს
გატარების შემდეგ დაბრუნდებოდა ისევ თავის ბინაზე-
გადია ჯავრობდა, შფოთავდა, შალში გაახვევდა
და უკან ისე მიჭევენდა.

ერთი შემთხვევის შემდეგ საქმე სხვანაირად და-
ტრიალდა. ერთ დილით გიშერამ ჩვეულებრივ შემოი-
რბინა ჩემ ოთახში და საძაგელი უბედურება დაემარ-
თა, გაგვიჩილწავა ოთახი. ჩემი ქმარი გაჯავრდა,

წამოავლო ხელი და ესოში გადისროლა. ტკენით კი რასაკვირველია არაფერი ეტკინა, მაგრამ დამსწრე უმაწვილებმა გაოცებულებმა მითხრეს, მაშინვე ფეხზე წამოდგაო, ერთს წამს საუვედურით გადახედა თურმე ჩემ ქმარს და ის იყო და ის, მას აქეთ აღარ მოსულა ჩვენთან. როცა მე ოჯახში მივდიოდი ალერსით დამიხვდებოდა, ფეხ ქვეშ გამიგორდებოდა, მაგრამ რაღაც ნაღველი გამოიხატებოდა მის თვალებში. ჩემ ქმარს კი არ ეკარებოდა. მერე კი მივხვდი რომ გიშერა თავს შეურაცყოფილათ სთვლიდა ჩემი ქმრისგან და მოვინდომე მათი შერიგება. ერთხელ მივედით ერთათ და როცა გიშერამ დაინახა, რომ მე და ჩემი ქმარი ვართ, გახტა შორს და მეც არ მომეკარა. მაშინ მივედი, ავიფხვანე ხელში და ძალით ჩაუსვი ჩემ ქმარს კალთაში.

გიშერამ სინარულით წკმუტენი დაიწყო და წარმოიდგინეთ რომ მე ცრემლებიც კი შევაძინე მას თვალებზე.

მას აქეთ, ჩემ გადიას სამწუხაროთ მან დაიწყო უოველ დღე ჩვენთან სიარული, სანამ ერთხელ ავტომობილმა არ გაიტანა.

ტასო.

ცხვირ-პირ ჩაჩეჩვილი რეპოლი- უციონერები.

ოუსვენარი!.. ის კი სულ იმისი ბრალი იყო. ჯერ დილით, გააჭეიტა თუ არა თვალები, თავისებურმა სიცელქემ წამოუარა და მძინარეთ ისეთი ამბავი დააწია, რომ გაჯავრებულმა მამამ რბილად გილას ერთი ორი მიაუოლა და ჰერანგის ამარს გარედ გამოაგდო. მაგრამ განა ამით საქმეს დაიმლდებ? თქვენც არც მოძიკვდეთ, ჰირ იქით, შემოჰქერა თუ არა დილის სუფთა ჰაერმა კოწო ისეთ ნაირად მოიძართა, ისეთი მოუსვენრობა იგრძნო, რომ აღარ იცოდა რა ექნა. სან ნახშირის კასრს მივარდა, ჰირქვე დაამხო, ზედ წამოსკუზდა და სამხედრო

დოღივით ჩხირებით რახა-რუხი აუტეხა; ხან სამხარეულოს კარებში კატას იმდენი უჩხვლიტინა, რომ კარებში კუდი მოაუოლა და საცოდავად ააჩხავლა; ხან საუვირად გადაქცეული ისეთ ღრიალს მოჰყვა, რომ მხარეულმა დიდი ცოცხით ძლივს მოიძორა; მაგრამ ჯაი იმ მოძორებას: სამხარეულოდან გამოქცევის დროს მან ბოთლებით სავსე კალათს ხელი წამოჰკრა და ისეთი ლაწა—ლეწი ააყენა, რომ მთელი ოჯახი როგორც ერთი ადამიანი გულ გახეთქილი ფეხზე დააყენა. აქ, რასაკვირველია, ის მოხდა რისაც თვითონ ეძინოდა და რის გულისათვისაც გაქცევა დააპირა, მაგრამ მამამ აქაც ისევ ხელთ იგდო და ხელ შეორედა აწკმუტუნა.

— თვალი თქვენც დაგიდგებთ, მე თქვენთან აღარ მოვალ; მეც ლეოსავით წავალ და რაწმში ჩავეწერები. რახან ეგრეა დეე იქ მომკლან და მე თქვენთან აღარ დავბრუნდები.

ღრიალით შემოსძახა მამას და აივნისაკენ გამოწვია. კარებში მდგომ ხალხს, დიდსა თუ პატარას ეველას ამ წამს სიცილი წასკდათ, რადგან კოწოხ ჰერანგის შემდეგი რაკი არ ეცვა უკანა ნაწილი სხეულისა ნახშირის კასრისაგან ისე სასაცილოთ გამოვლოდა, გეგონებოდათ განკებ აუხატ-ჩამოუსატათო.

— ბიჭო! შარვალი მაინც ჩაიცვი, თორემ გიჟ ტანტალას თოფს არავინ განდობს—მისძახოდა ხარხარით დედა, მაგრამ კოწოხ რის თავისუფალი და ამაყი ბიჭი იყო, რომ იმათ სიცილისათვის ეური

ეგდო. მან ოროს-მოროსით განაგრძნო გზა, მაგრამ შემოუხვია თუ არა აივნის შემაბანდით შემოფარ-
გლულ მხარეს და კუთხეში მიდგმულ ეტლის მკნავს
ბავშვის რგოლებისან საწოლს მოჰკრა თუ არა თვა-
ლი—გული სულ სსვანაირად აუთამაშდა.

რგოლებისან ეტლზე მისი ზატარა ძმას წითელი
ხალათი იყო გადაფენილი და იმას რომ ნიაფი ოდ-
ნაჲ აფრიალებდა—მიხეზად ის შეიქმნა რომაბღრია-
ლებული კოწო უძალ დაწენარებულიყო და მთლათ
შეცვლილიყო. მის სახეზე მსხვილი ცრემლები ისევ
ისე აჩქარებით მოგორავდენ და ამავე წამს კი მისი
ზაწია ტუჩები უკვე სიხარულით იდიმებოდენ.

ის ერთ წამს საწოლი ეტლის წინ გაჩერდა,
ხელები უკან წაიღო და ძეტის ძეტად შეფიქრინე-
ბულმა გამურულ ადგილას დაბნისლურად დაი-
წყო; შემდეგ იმავე სისწრაფით ლოუებსე ცრემლების
მოსაწმენდათ მიისუ-მოისვა და და ახლა ცხვირ-პირ
შემურულმა ამაყათ წამოიძახა:

— დამაცადონ და რახან ეგრეა, დიდ რაზმს შე-
ვადგენ, უმფროსათ მე ვაქნები და რასაც მინდა იმას
ვიზამ. მაშინაც მეჩხუბებიან?!

ამ კარდაწვევებით ის რგოლებისან საწოლს
მიუასლოვდა და გახარებულმა თვალიერება დაუწყო.
ამ დროს დანარჩენ ბავშვებს სწრაფათ ჩაეცვათ და
უკან გამოსდგომოდენ, რომ ძმის ამბავი—სად წავი-
დოდა, ან რას იზამდა — კარგად გაეგოთ.

— ჩემო კოწო, ეურები ძლიერ გეტყინა? — თანა-

გრძნობით ჩაეკითხა ჰატარა მისი და, როდესაც ევე-
ლა ბავშვები კოწოს უცებ თავს წაადგენ.

ორმა დასე მოზრდილმა ძმებმა კოწოს შემურულ
ცხვირ-პირის დანახვაზე ხარხარი მორთეს და კოწო
ისევ ააღელვეს.

— მეტკინა და ვერ მოგიფიქრე! ზოგი მაშინაც
მცემონ, როცა მე ჯარის უმფროსი გავხდები! თქვენ
ეი, რესო და არჩილ, იცით რა გითხრათ, თქვენ
ესლა იცინით, მაგრამ ჩემსავით რომ გაიზრდებით
ეს იცოდეთ მამა ჩემი თქვენც ისევე გცემთ, როგორც
მე მცემა და არ გირჩევიანთ ესლავე ჩვენ თავს უმ-
ველოთ?!

იცით რა გითხრათ, ესლა რაზმში ეველას იღე-
ბენ; იქ ჰატარა ბიჭებიც კი დიდ საქმეს თურმე აკე-
თებენ და ჯილდოსაც კი იღებენ. იმ დღეს, არ კას-
სოვთ, მამამ რომ გაზეთში წაიკითხა... ვო, და ჩვენც
ესე ვქნათ. ჩვენ აი, ოთხნი არა ვართ... მე უმფროსი
ვიქნები, ეს ჩვენი ავტორობილი იქნება. თქვენ შიგ
ჩასხედით, თოფები სეულში დაიჭირეთ; მართალია ჩვენი
თოფები ხისანი არიან, მაგრამ იქ, ბრძოლის ველ-
ზე რომ მივაღოთ თუ გინდ ზარბაზნებსაც მოგვცემენ.
მე თქვენ წაგიყვანთ და უბან-უბან სიმაღერით რომ
გავაღოთ, იქნებ უბნის ბიჭები ათასობით თავს დაგ-
ვესვენ და სიხარულით შემოგვიერთდენ. მე ჯარს
მწევრივანთ დავაწურო, თქვენ მსვერავ შიკრიკებივით
ეგრე ეტლით წაგიყვანთ და მაშინ ნახეთ რა დიდი
აშბით დაგვიხვდებიან!

რეზო, ან შენ არჩილ, აბა ჩუმად წადით და ჩემი ტანისამოსი და ფეხსაცმელები მომიტანეთ, მაგრამ ჩუმად კი რომ მამამ არ დაგინახოს. ჩემს საწოლ ქვეშ ჩემი თოფი ძევს და ისიც წამოიღე. შენ კი არჩილ სამხარეულოდგან დასაგველ ცოცხს ტარი მოაძრე, მხარეულის ძველი ხანჯალი ტახტზე ფარდაკვეთე არის ამოდებული და ისიც მარდით გამოაცუსცუსე. აბა ჩქარა, მაგრამ ფრთხილად კი, რომ არავინ დაგინახოთ გესმის, ბიჭო!

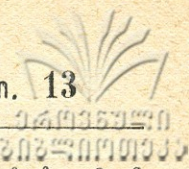
დაუბცურებით გასცა ბრძანება კოწომ და თან ეტლი კიბისაკენ გამოავლო, შიგ ჰატარა ქეთო მხარაკრული ჩასვა, ვითომ გენერალი ბრძანებოდა და თოფის მაგიერად გაუფორტნავი ჯოხი დაატყრინა და თვითონაც სამხარეულოსაკენ გაემართა.

მაღე სამივე ბავშვები ერთად მოცვიდნენ და რაც საჭირო იყო ეველაფერი მოიტანეს. კოწომს მანც ვერ მოეთმინა, ტანისამოსი ჩაცვია თუ არა ახლად დადგმულ სამოვრისათვის ნახშირის გასაღვიებელი მილი მოეკლიჯა და სიხარულით განუძარტა:

— აი, ბიჭებო, ეს ჩვენი ზარბაზანი იქნება. შენ შიგ რომ ჩაჯდები, ბაიზადსა და თოფს წინ დაიტყერ, რეზო კი ამ მილს ისე მოიმარჯვებს, რომ თავ გადმოყოფილი ნამდვილ ზარბაზანს ემკვავება მე კი მანამ ბაიზადს გაემართავ—ბავშვების სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა, როდესაც არჩილმა ცოცხის ტარზე დამაგრებული წითელი ბაიზადი ხელში დაიტყირა; მისმა ფირუზის მკვავსმა თვალებმა

იმ წამს ისეთი გამოძეტველება მიიღეს, თითქოს მართლა გპირთა-გპირი უოფილიყოს. ახლა ნახშირ-რიან მილით რეზო რომ გაემზადა, მთელ რაზმს აღ-ტაცების ჟრუნტელმა დაურბინა. გენერალი ქეთო სი-ხარულით ისეთას ცმუკავდა და ისეთი წიკვინი ას-ტეხა რომ კოწომ ეტლიდან ერთ წამს ისევ ძირს გადმოაბრძანა და ძლივს დაახუმა.

— ჩუმად, გოგო, რა გაწრიპინებს, ემანდ რომ გაიგონ და გამოვიდნენ, მერე ხომ დავიდუპეთ. დას-წეველას ღმერთმა, ეს გოგოები ხომ საქმეში არ არიან გასარეყნი... აბა ახლა ეს ჩვენი დალოცვილი ავტომობილი ძირს ჩავიტანოთ თქვენ უკნიდან დაი-ჭირეთ და მე კი წინ გაუძღვები, რომ კიბეზე ძლი-ერ არ დაგვიგორდეს... ჭო, ეკრე... ნელა... ნელა, მარცხნივ, ბიჭო, თორემ მოვაჯირებს გამოედება... ნელა, ნელა... ჭო, ეოუა... აი ეხლა ამ სეივანზე ჩუმად გავიაროთ, ეზოს გარედ გავიდეთ მერე შიგ ჩასხედით, როგორც გითხარით.. მე ავტომობილს გავაკორებ და თქვენ კი „გასწით წინ, წინ, წინ“ რომ სიმღერაა, ის შემოსძახეთ. რასაკვირველია კო-წოს ბრძანება და განკარგულება სისრულეში იქმნა მოუვანილი, მაგრამ დიდი ვაი-ვაგლახი კი გამოი-არეს, სანამ ისინი ეზოდან თავს დაახსვედნენ. ბავ-შეებს კისრის ძარღვები კინადამ დაწედათ, სანამ დარ-წმუნდებოდნენ, რომ მათ არავინ დაინახავდა. გზა და გზა როგორც დახელოვნებული ქურდები თვალე-ბს ისე აცეცებდნენ, მაგრამ გაჭევეს თუ არა ალაუა-

ფის გარეთ თავი აქ ისეთი ჟრიაშული ასტეხეს, რომ მთელი უბნის ბავშვები ეალეს დაეყენეს. დიდი ამბითა და სმაურობით დაიძრა რევოლუციონური ჯარი ადგილიდან. იმ დიდმა ეიჟინამ და შეისევანმა ძაღლებიც კი აახმაურა.

— გაუმარჯოს ჩვენ წითელ დროშას, გაუმარჯოს თავისუფლებას!.. ურას!.. ევიროდენ ბავშვები. უბნის ბავშვებმა ამ ალიაქოთზე სოგმა პირის ბანას დაანება თავი და სველი ხელ-პირით მოცვივდენ, სოგი პირდაპირ ლოკინიდან წამოდგრა და პერანგის ამარა გარედ გამოჯარდა; ერთი სიტყვით კოწოს გარშემო ძალე დიდმა რევოლუციონურმა ძაღამ მოიყარა თავი და დიდი ამბავიც დატრიალებოდა, რომ ერთ უხეირო შემთხვევას კოწო და მისი ამაღა ისე უღმრთოდ არ შეერცხვინა და სასაცილოდ არ გაესადა.

ის კი სულ იმ ოხრად დასარჩენ ოღრო-ხოღრო ქუჩას ბრალი იყო, თორემ აბა სხვა რა უნდა მომხდარიყო. წარმოიდგინეთ, ის დიდებული და ნახევრად ტიტველა რაჟმი დაიძრა თუ არა და ზეიძით მეორე ქუჩისაკენ შეუხვია, იქვე ერთი სახლის კუთხეზე აჩქარებული ყოლი დიდ ქვას დაეჯახა, ჯერ ამაღლდა, შემდეგ უცებ გადიხნიქა და ჩვენი მკზავრებით ერთად გვერდზე კი გადაკოტრიალდა.

შენი მტერი რომ იქ ამბავი დატრიალდა... ეიჟინი უფრო გაძლიერდა, მაგრამ ამ ეიჟინს ზედ ტირილიც დაერთო და ან რა გასაკვირველი იყო? არც ერთი შიკ მჯდომი რევოლუციონერი დაუშავებლად არ გა-

დარჩა. გულ გახეთქილმა კოწომ რომ ეტლი ააყენა და არჩილის დასისხლიანებულ ცხვირ-პირს შეხედა თვითონაც ტირილი მორთო და მძას ვედრებით მიესვია:

— შენ გენაცვალე, არჩილ, სახლში ნუ წახვალ. სისხლს აქ მოგბან, ღმერთმანი არა გიძავს რა. ნუ წახვალ, შენი ჭირიძე, თორემ მამა ძლიერ გამიჯავრდება.

მაგრამ სანამ იმას დააშოშმინებდა, თავშლით გვერდ აკრული გენერალი ქეთო ბღრიალით წინ ისეთს გარბოდა, რომ ქვეითა საცვალაი ორ ტოტათ ძირს ვარდებოდა და იმასაც კი აღარა გრძნობდა.

ქეთოს თან მოჰყვენ ნიკაჲ წაუვლევადი რეზო და უარესად აღრიალებული არჩილი. დედ-მამის დანახვაზე ბავშვები უარესად აბღრიალდნენ და დიდი შესაფანი ასტეხეს. კოწო კი, ამ ვაი-ვაგლახის ამტეხი კოწოც, განმარტოვებით ალაუთის კარებში გაჩერებულიყო და შეშინებული ისიც იქა ბღრიალებდა ტირილად და დიდათ სწუსდა, მაგრამ რა გამოვიდა, ის ამბავი ჰირველი სომ არ იყო და დამიჯერეთ, სანამ დაღამდებოდა მოუსვენარი კოწო ვინ იცის რამდენ რამეს არ მოიგონებდა და გაბრძოვებულ ზაწია და ძმებს რამდენჯერ კისერს მოატეხინებდა. აი როგორც გუშინ წინ მოხდა... მაგრამ ამაზე შემდეგ მოგახსენებთ.

კოწო ღა მისი ამხანაგები.

მწევარი ძაღლი.

რთხელ კოწოს ძამას ეს-
ტუმბა მეზობელი, თან მო-
იუვანა ორი ძაღლი. ეძაწვილს
ამნაირი ჯინშის ძაღლი ჯერ
არ ენახა. ისინი ძაღალი ტა-
ნისა იუვენ, წვრილი ღონი-
ერი ფეხები ჭქონდათ, გულ-
ძკერდი განიერი, მუცელი

ზედ შემხმარი, თითქოს რამდენიმე დღე არა ეჭამათ
რა კუდი გრძლათ ჩამოშვებული ჭქონდათ და გრძე-
ლი ბეწვით შემოსილი. მაგრამ ეველასე გასაოცარი
მათი დინგი იყო: ისეთი წვეტიანი, გრძელი, თით-
ქოს ვინმემ განგებ გამოსწიაო სტუმარი ცხენით
მოვიდა, ძაღლები უკან მოსდევდენ.

ნერონმა და ეურმა დაინახეს თუ არა უცხოები
მაშინვე მივარდენ ძაღლებს, მოჭევენ ეეფას, ზედ ას-
ტებოდენ და ისეთი ღრინაცელი და ჩხუბი ასტეხეს

რომ ცხენოსანმა მათრახით ძლივ—ძლიობით გააშ-
 უელა.

სტუმარი სახლში შევიდა და ძაღლები თან შეიე-
 უანა. კოწოც თან შეეკა. ის ეურადღებით შინჯავდა
 ამ უნახავ ძაღლებს.

შენ ჩემ ძაღლებს შესცქერი? ჰკითხა სტუმარმა
 სრინწიანი ხმით და გაჭარხლებული სახით—კაი
 ძაღლები არიან, მამაშენს, სანამ უცოლო იყო, ჰეაჯ-
 და ამ ჯინშის ძაღლები. მერე რა საუცხოვო ძაღ-
 ლები იყვენ! სტუმარი შეჰქუა მასხინძელს ჰურიხაჭ-
 ძელ ოთახში, დიასახლის მიესალმა, შეუდგენ საუზ-
 მეს. მას თავი მოჰქონდა თავისი ძაღლებით და ბეჟ-
 რს იკვეხოდა.

—ტუეილათ აღარა გეავთ თქვენ მწევრები.
 უთხრა მან კოწოს მამას, ნადირობა სწორეთ კეთი-
 ლშობილური საქმეა.

—ეკ მწევარი ძაღლები მეჯავრება, წამოიძახა
 დიასახლისმა, ქათმები ამომიწევიტეს.

—მწევარი ძაღლებით ნადირობა—მდიდარი ხა-
 ლხის ხელობაა, სთქვა სახლის პატრონმა, —ძაღლების
 შენახვა ძვირით ჯდება და აღარც სანადიროთ მცა-
 ლიან.

როდესაც მათ საუზმე გაათავეს, სტუმარმა წაა-
 ხალისა კოწოს მამა, რომ ცხენით გაჰყოლოდა მას
 დაენახა როგორ დარბოდენ მისი მწევრები. დიასახ-
 ლისიც წახალისდა და დააპირა კოწოც თან წაეყვანა.

დედილო, ჰკითხა კოწომ, —რატომ არ გიყვარს
 მწევრი ძაღლები? შესედე რა ლამაზები არიან.

— მე მიუვარს შინაური ფრინველების გაშენება ქათმების, წიწილების და სხვა. მწევარ ძაღლებს კი არ შეუძლიან არ მოიტაცონ ეველაფერი, რასაც ცოცხალს, მოძრავს დაინახავენ. ადამიანი ვერც გადააჩვევს, რადგან ეგ მაგათ ჯინშით მოსდევთ, ეგენი არც იმდენი ჭკუის პატრონი არიან, რომ გააჩიონ გარეული — შინაურ ზირუტევს. გარდა ამისა-სამინელი ქურდები არიან. ისინი არც პატრონის ერთგულნი არიან, ხასლის დარაჯობა არ შეუძლიანთ, არაფერში გამოხსენი არ არიან, გარდა ნადირობისა. ისეთი მონადირე ძაღლი, როგორიც არის დიანკა, სულ სხვაა. ეგენი ჭკვიანი არიან, კეთილშობილნი, პატრონის ერთგულნი. მათი ნადირობაც სულ სხვაა. როდესაც დიანკა ეძებს ნადირს, უთვალთვალებს ფრინველს, ზოულობს მას ბუჩქებში — ადამიანისავე მოფიქრებით იქცევა. მწევარი ძაღლი კი არაფერს დასდევს. მას უნდა მხოლოდ ნიძანში ამოღებულს მოეწიოს, მოიტაცოს — სხვა არაფერი. ზოგ ქვეულებში კი მეძებარ ძაღლებს ძალიან აფასებენ. ეს ის ქვეულებია, სადაც იგი ასაზრდოებს ზაღს. როდესაც სახლში დაუბრუნდებით, გაიმბობ ეველაფერს, ახლა კი ვუყუროთ. ხედავ, მკონი კურდღელი მორბის.

ამათ ჩასაჯდომი ძაღლა ბეგზე მიაყენეს. ქვემოთ მოჩანდა ადგილი მსხვილი ღეროიანი ბაღასით ე. ი. წინა წლის მოუთიბავი და უკვე გამძმარი ბაღასი იყო. ამ ბაღასებიდან გამოვარდა კურდღელი, ეურები ზურგზე მიეკრა და ისე მიექანებოდა. მას ერთი მწევა-

რი მისდევდა. კურდღელი სისწრაფით მირბოდა, ძაღლი უფრო და უფრო ეწეოდა, რაც უფრო დრო გადმოედო თანდათან მათ შორის მანძილი აღარ რჩებოდა. აი ძაღლი სულ ახლოს არის, მიეწია კურდღელს, დინგი გაიშვირა, ეს არი უნდა მოიტაცოს...

ერთბაშათ კურდღელმა ისეკუზა, გასტა გვერდზე, მერე ისევ უკანვე გაიქცა. ძაღლმა კურდღელი წინ ვეღარ დაინახა, მაგრამ ვერც ერთბაშათ შედგა, წაიქცა, მერე წამოდგა, აქეთ-იქით გადაქვირება...

კურდღელი კი მიექანება შორს, ასე ასორმოდ ნაბიჯზეა წინ. ძაღლი ჰირს იბრუნებს, ღონეს იკრეფს. რა ლამაზია მეძებარი, როდესაც ასე დანტის! რა სუბუქი და ჩქარი მოძრაობა აქვს! აი, ხელ ახლათ ეწევა მწეპარი კურდღელს, სულ ახლოს არის მასთან... კურდღელი გასტა გვერდზე... ძაღლს ხელ ახლათ გაუსწლტდა დავლა, ძაღლი ბრახობს, ისევ მირბის... კოწო ხარხარებს, დედანაც ეცინება. ხედავთ როგორ მარჯვეთ ატეუებს კურდღელი ძაღლს.

ეოჩაღ, კურდღელო, ეოჩაღ, ნაცრისფერ ქათობიანო! ევირის აღტაცებით კოწო. აგრე უნდა მაგ გრძელ დინგიანს, ჩაუყავი ცხვირი მიწაში. მიიძალე ძალე ტეეში, კურდღელო! დედილო, ის ხომ მაგას ვეღარ დაიჭერს?

მაგრამ ამ დროს მეორე მეძებარი კურდღელს გზაზე დაუხვდა. ასე რომ დასაჭერათ ერთი ძაღლი უკანიდან მისდევს, მეორე გვერდით. კურდღელი ჯერ ვერ ხედავს მეორე მტერს, მერე შეამჩნევს, გადაუხვე-

ჰს კზას, მაგრამ ისე სისწრაფით ვეღარ. მეორე ძალი მიეწევა უკანიდან, ამ დროს ჰირველი მეძებარც მიეძველება. მოჩანს მხოლოდ როგორ ძაღლები და კურდღელი გორბობენ მიწს—ძნელი გასარჩევია რა ხდება. მხოლოდ საბრალო კურდღლის წრიალი მოისმის.

კოწო ჰირს იბრუნებს, ფერი მისდის.

— დედილო, ამბობს კოწო, არ მინდა მაგისი ნახვა, უბედური კურდღელი რა საბრალოდ წრიალებს; წავიდეთ აქედან, დედილო.

დედასაც ეცოდება, რომ კურდღელი დაიჭირეს და საჩქაროდ ბრუნდებიან სახლში.

— მე ჩემ დღეში კურდღლებსე არ ვინადირებ, ამბობს კოწო. — ძეგლებსე სულ სხვაა, ისინი ბოროტები არიან, ჩვენ საქონელს სჭამენ, კურდღლები კი ცოდონი არიან. რა ნაირათ მინდოდა რომ ტყეში მიძალუდიო; რა კარგი იქნებოდა ჩვენთან რომ გამოქცეულიო და კალთაში ჩამსტომოდა! რანაირათ დაჟმალავდი, ძაღლები ვერც მონახავდენ იმას.

აფრიკელი მწევარი ძაღლი.

აფრიკის მცხოვრებლები, რომელნიც უმეტესათ მისდევნენ ნადირობას და საქონლის მოძებნას, ძალიან აფასებენ და უუვართ მწევარი ძაღლი. იქაური ძაღლი უფრო გონიერი და სასარგებლოა, ვიდრე ჩვენი. იმან ზედმიწევნით იცის კარმიდამოს დარაჯობა და გარეულ ჰირუტებს ახლოს არ მიაკარებს.

აფრიკაში ბევრი გარეული ზირუტეები და მცხოვრებლები დიდ გაჭირებაში იქნებოდნენ, რომ არა ჭეოლოდათ სანდო მცველი—მწევარი ძაღლი. სოფლებში, რომელნიც ტეეებთან და გავერანებულ ადგილებთან ახლოს მდებარეობენ, მწევარ ძაღლებს ბევრ-ბევრს ინახავენ, თითქმის ყოველ ეზოში სამ და ოთხზე მეტი ჭეავთ, ერთი მეორესე ულამაზესი. ამათ დღით მშვიდობიანათ სძინავთ, მაგრამ დაღამდება თუ არა, ძაღლები ქოხების სახურავზე ადიან და იქიდან ათვალიერებენ გარეული ზირუტევი ხომ არ უახლოვდება მათ კარმიდამოს. და თუ რომელიმე შეამჩნია ლეოპარდი ან ავთარი, ან გარეული ძაღლების ხროვა, მოჭეკებიან ღმუილს და ხრიალით ჩამოცვივდებიან ქოხის სახურავიდან. მათი ეეფა-ღმუილი მთელ სოფელს აურუებს. მაშინვე სხვა ძაღლებიც თავს მოიყრიან და თითქოს ერთმანერთში ზირობას სდებენო, ისე გაექანებიან მტრის დასახვედრათ. იშვიათი ნადირი გაუძლებს ამ გვარ აუარებელ ჯარს. ესენი მხოლოდ ღომს არ შეებრძოლვებიან, ეშინიათ მისი.

გარდა კარმიდამოს შენახვისა მწევრებს სარგებლობა მოაქვთ აფრიკის ხალხისთვის იმითი, რომ ნანადირევით კვებაში იმათ: ანტილოპით, კურდღლებით, ფრინველ საუბათით და სხვა მოდიდო ფრინველებით. დიდ დღესასწაულათ მიაჩნიათ ხალხსაც და ძაღლებსაც აფრიკელების ნადირობის დღე. მწევრებს ძალიან უყვართ გარეული ზირუტეების ადევნება და

როგორც კი შეამჩნევენ სამზადის ნადირობისათვის მოჭეუებიან წკმუტუნს, სირბილს, სრიალს და მათი დამშვიდება ძნელია. ნადირობა რომ კარგი გამოვიდეს, ნადავლი რომ ბლომით იშოვონ უნდა უსათუოდ ნადირობის დროს წესი და სიჩუმე სუფუდეს.

ერთი ევროპელი მოგზაური რამდენიმე წლის განმავლობაში ცხოვრობდა სოფელ ძელბეს, აფრიკის შუაგულ ადგილას და აი როგორ ასწერს იქაურ ნადირობას:

„ერთხელ დილა აღრიან მოისმა ნაღარის ხმა. სოფლის უფროსი ხალხს სანადიროთ აგროვებდა. მხიარული წკმუტუნით და ეეფით გამორბოდენ ეზოებიდან ძაღლები და უახლოვდებოდენ იმ კაცს, რომ ძელიც ნაღარას ახმაურობდა. ისინი ამის გარშემო დახტოდენ, წინ და უკან ეცემოდენ, ერთმანერთს უღრინავდენ, ცდილობდენ მონადირესთან ახლოს მდგარიყვენ.

ეზოებიდან შუბებით და თოკებით ხალხი გამოდიოდა. ისინი უახლოვდებოდენ მთავარ მონადირეს, პოულობდენ თავიანთ ძაღლებს, უკეთებდენ საეელოს, მის რგოლში გაუერიდენ ბაწარს და ბაწრის ორივე წვერს ხელში იჭერდენ, ძნელი იყო ამ ძაღლების შეკავება, ისე ესწრაფოდენ სანადიროთ გასვლას. დახტოდენ, წკმუტუნებდენ, ჯაბობდენ ბაწრიდინ თავის დახწევას. ბოლოს როგორც იყო მონადირეებმა თავ თავიანთი ძაღლები წაიევანეს მასლობელ ტყეში. მწევრები ჩახუდდენ, თითქოს ესმოდათ, რომ ნა-

დირობის დროს სძაურობა არ ივარგებს. მონადირეები დიდ წრეს შეჰყრამდენ, მერე ნიშანზე ერთბაშათ ევლეა ძაღლებს აუშვებდენ. ისინი მოედებოდნენ ბუჩქებს, დაიწეებდნენ ნადირის მონახვას და ზიდვას. ზოგჯერ გამოაგდებდნენ ნადირს და მონადირენი თავიანთი შუბებით ჰკლამდნენ. როდესაც ნანადირევს სამოფს მოაგროვებდნენ, მონადირენი თავიანთ ძაღლებს წამოიყვანდნენ და ნადავლით სასლში დაბრუნდებოდნენ. იმათ მოჰქონდათ სოღმე ბლომათ სავათები, გარეული ქათმები, ხოხბები, ანტილოპები, კურდღლები და სხვა.

სასლში დარჩენილები სისარულით და კიჟინით დაუსვდებოდნენ მონადირეებს. დედაკაცები მაშინვე დაიწეებენ ნანადირევის გაბდღვნას და შეწვას. მთელი სოფელი შეეცევა სოღმე ნადავლს, რამდენიც კი შეუძლიანთ სჭამენ და ბევრიც რჩებათ შემდეგ ნადირობამდის. რასაკვირველია, ძაღლებსაც კაი ლუკმა ერგებათ.

არაბებსაც, რომელნიც ნადირობას და საქონლის მოძენებას მისდევდნენ, უევართ მწევარი ძაღლები, როგორც ერთგული მეგობრები—უმეტესათა—როგორც საკუთარი შვილი.

როდესაც მწევარი ძაღლები დაჰქერიან ლეკვებს, არაბის კარავში სწორეთ დღესასწაულია. ზატრონები დიდი გულმოდგინებით უვლიან ლეკვებს. თუ ძაღლს ცოტა რბე აქვს, დედა-კაცები თავიანთ ძუძუს აწოფებენ ლეკვებს, როგორც საკუთარ შვილს. ლეკვების

დედას, მეტადრე თუ კარგი ჯინძისა. მეზობლები შემოუტანენ საჩუქრათ გემრიელ საჭმელებს. მეზობლები მათ ზატრონს სთხოვენ საჩუქრათ ლეკვს. ეველა მოწადინეა შეიძინოს კაი ჯინძის ლეკვი. ზატრონი არ იმეტებს და შვიდ დღეზე ადრე არავის ამღევს, უნდა საუკეთესო თავისთვის დაინარჩუნოს.

მერე როგორ უნდა შეატეოს, რომელია საუკეთესო? არაბები ტეოზულობენ ამ ნიშნით: არაბი ამჩნევს იმ ლეკვს, რომელიც მადლა აცოცდება და სხვებს ზედ დააწევბა, მაშინვე ის ამისთანა ლეკვს ქვემოთ ჩამოსვამს. თუ ლეკვი აცოცდება და რამდენჯერმე სხვებს ზედ დააწევბა—არაბს მიაჩნია ის საუკეთესო ლეკვით. იგი უსათუოთ გამბედავი და მარჯვე იქნება. იმას თავისთვის დაიტოვებს და სხვებს ნათესავებს და მეზობლებს აჩუქებს.

ორმოცი დღის შემდეგ ლეკვებს მოაშორებენ დედას. ლეკვი ცხოვრობს არაბის კარავში. მის შვილთან ერთად სძინავს, ერთად თამაშობენ, ერთ კერძიდან სჭამენ! როდესაც ლეკვი მოიზრდება, ემაწვილი მოჭკვრის ცოცხალ თრითინას და ასწავლის მის დაჭერას, ლეკვი მიხვდება რაშია საქმე და სწავლობს ზატარა ცხოველებზე ნადირობას.

მერე მადლს მიუშვებენ კურდღელზე. იმაზე ნადირობა მნელია, რადგან ის ისეთი სულელი არ არის, როგორც ეველას ჭკონია. როდესაც მას აედევნებიან, გაიმეწრობას იჩენს და ხერხიანათაც ატეუებს მადლებს. ამიტომაც მადლებს მიუსევენ უფრო ანტილოპებზე და ქურციკებზე.

აფრიკელების დრო სულ იმათ წვრთნაში გადის, მთელი სკოლა უნდა გაიარონ ამ მწვერებმა. მათი ნამდვილი სკოლა ტუე და მინდორ-ველია. წიგნები მისი სხვა და სხვა ნადირია, რომელთა ზნე—ჩვეულებებს ხედავს, ესმის მათი ხმები და ენოსვით ტეობულობს შორიდანვე სხვა და სხვა ნადირს. აფრიკის მწვეგარს უფრო კარგი კრძნობა აქვს. იმან იცის რომელ ნადირს როგორ მიუდგეს, როგორ ჩაიგდოს. იმას ახსოვს ნადირის სხვა და სხვა ჩვეულებები, არ ივიწიებს მის ცბიერობას.

როდესაც ძალიან ზედმეტი თვისა შესრულება—ის უკვე ისე მოზრდილია, რომ ეოველგვარ ნადირობას ესწრება. მას მაშინვე ძალიან შეუუვარდება ნადირობა. ანტილოპების ჯოგს რომ დაინახავს—თროთის, სინარულით კანკალებს და მოუთმენელი ვედრებით შესცქერის ჰატრონს. ჰატრონი კი პეტროფის თავის ერთგულ ძაღლს და ღიმილით ეუბნება:

— შენ ეი, არ გაბედო და არა თქვა, რომ არა ხედავ იმათ. მე ვიცი შენი ამბავი... კარგი, აგისრულებ შენ სურვილს.

წელით უსველებს ძაღლს მუცელს, ბეჭებს, რომ ძალიან არ დასცხეს და ისე უძვებს ნადირზე. ძალიან სინარულით წკმუტუნით შურდულივით კარბის, არჩევს ჯოგიდან საუკეთესო სალუკმოს; როგორც რომ დაიჭერს ქურციკს ან სხვა ნადირს მიურობენებს ჰატრონს.—ისიც კაი გემრიელ ნაჭრებს არგუნებს ძაღლს. ძალიან, თუ არა საუკეთესო ლუკმებს, არც

მოჭკიდებს ჰირს, რადგან კერძი ბავშვით წაქეზებულია.

მართლაც არაბის მწევარი ძაღლი ძალიან განუბიერებულია. ის არ მიეკარება საჭმელს, თუ საინიჭუტეიანია და არც რძეს დაღვეს თუ დაინახა რომ შიგ ვინმემ თითი ჩაჭყო. როდესაც სხვა ძაღლები მიწაზე კდიან და გადაგდებული ძელებით იკვებებიან — მწევარი ძაღლი, არაბის საუფარელია. მის კარაგში, რბილ ხალიჩაზე პატრონის გვერდით, ქვეშაგებში განცხრომაშია. მას სურავენ საბნებს, რომ არ შესცივდეს. თუ მოღუშულია — ცდილობენ გაართონ. რთამენ — სადაფის ეელსაბამს უკეთებენ. მწევარი ძაღლი სტუმრთაც დაჭეკთ და როგორც პატრონს იმასაც ისე უმასპინძლებიან.

როდესაც პატრონი თავის საქმესე მიდის და არ მიჭეკავს ძაღლი — ის ეურებს ჩამოჭერის — მოწვენილია. დაბრუნების დროს ძაღლი სინარულით შეასტუბა ხოლმე პატრონს უნაგირსე მისაღელესებლათ. არაბიც ალელსით ეუბნება:

— მეგობარო, ძაპატიე რომ მიგატოვე, საჭირო საქმე მქონდა... ახლა სულ შენთან ვიქნები. მომბეზრდა ინდის ხურმის ჭამა, მომენატრა ხორცი. შენ, რასაკვირველია, მომიტან ნანადირევს.

არაბი რომ გაემგზავრება, თან მიაქვს პატარა კუპრიელი წელით და გამსმარი ინდის ხურმა.

ჭკვიან ძაღლს ესმის პატრონის სიტყვები. შესცქერის, კუდს აქიცინებს, თითქოს ამბობს:

“ვიცი, ვიცი რომ ინდის ხურმა მოგბეზრდა. მერე რაშია საქმე? წავიდეთ სანადიროთ, ნახავ რა ნადირსაც მოგიბრებინებ, ძაღლობელი დამირჩები“

(შემდეგი იქნება)

ნ უ გ ე უ ი.

რო სის ქვეშიჯდა ჰატარა მწეემსი
დაფიქრებული, დაღონებული;
ხელში ეჭირა მას საღამური
და შორს გასცქერდა სეფდით
მოცული.

აგონდებოდა ჰატარა მწეემსსა
კეთილი მამა, ომში მოკლული;
აგონდებოდა მშობლის აღერსი
უკვე გამქრალი, დაფიწებული.

რა ჰქნას საბრალოდ! დედაც აზად ჰყავს,
ვინ უზატრონოს სახლს დაობლებულს;
ვიღა მიხედავს ესო გარემოს
ღვთის ანაბარად აწ დატოვებულს?
ჰატარა მწეემსი ცრემლათ იღვრება,
გასცქერის არეს შავად მოცულსა,
და ფიქრში წასულს, მოგონებითა

მწარე ნაღველი აწეება გულსა.
სიჩუმე იყო, სდუმდა ბუნება.
ჩასძინებოდა მოქანცულ მწვემსსა,—
უეცრად შეკრთა, თითქოს სიზმარში
მან თვალი მოჭკრა მოსულ მამასა!
„შვილო, რად სტირი, რად სწუხარ აგრე,
რატომ დედაშენს არ ანუგეშებ?
ეურს რად არ აუგდებ შენ ცხვრის ფარასა;
რად მისცემისარ დაღონებასა?“
ზატარა მწვემსსა სახე უდიდის
შვირფას მამას რომ ჰხედავს სიზმარში.
და ესვეწება მამას ბავშურად:
„მამი, ნუ წახვალ, წამოდი სახლში!“
ჯერ კვლავ ეძინა საბრალო ბავშს, როს
მწვემსი ბიჭები თავს დასდგომიან
„რას გძინავს, ბიჭო, არა გრცხვენიან
ადექი ჩქარა“—ეუბნებიან.
საბრალო მწვემსი მარდათ წამოხტა
მოჭკრიფა ცხვარი ტყეში შესული,
მამის სიტყვებით გაქეზებული
იმედს არ ჰკარგავს დაობლებული!

ვაჟა ვაჩნაძე.

პატარა ციყვი.

სიბრულებათ გაატარა ციყუ-
მა ზაფხული, ბევრი ის-
ტუნა. სულ უსაქმოთაც არ
ყოფილა. ზამთრისათვის
კაკალი, სოკო, თხილი
მოაგროვებდა და შეინახებდა, ზო-
გი სის ფუღუროში, ზო-
გიც პატარა ორბოში, იქვე
სის ძირას.

დადგა ზამთარი—სძი-
ნავს მოუსვენარს. დრო გამომჟებით იღუპებენ, ძი-
დის თავის საკუჭნაოსთან და პირს ჩაიტკბანურებს
კაკლით, თხილით ან გამსმარი სოკოთი. გაძლებს
და ისევ დაიძინებს. სძინავს და სიზმარში ხედავს—
გაღვიძებულ, ლამაზ, მწვანე შრიალა ტყეს, ბევრს,
ხუდ ბევრს კაკალს და სის ძირას ლამაზ სოკოებს.

ლიკლ-ტიკლის ეუმაკოზა

ინგლისური ცხოვრებიდან.

უ მკითხველ რათ დარჩეს ამ ზატარა გოგონას ლიკლ-ტიკლი. ვერ გეტყვით ამის ზასუსს. ნამდვილი სახელი კი მისი იყო ელენე დიანა. ეს ჩანდა იმითი, რომ როდესაც ნათლი დედა, ძალუა ამელია აჩუქებდა სოლმე ან საშობაოთ და ან სახელწოდების დღეს ნახატებიან წიგნებს ზედ წააწერდა ამ სახელს.

ლიკლ-ტიკლი ცხოვრობდა მუდამ ქალაქში დედამასთან და თავის ზატარა დაიასთან, რომელსაც ეძახოდნენ ჭიჭეინას, თუმცა მისი ნამდვილი სახელი იყო მარგარიტა. ჭიჭეინას იმიტომ ეძახოდნენ, რომ ერთობ სულ ჭიჭეინობდა.

ლიკლ-ტიკლს ძალიან მოსწონდა ქვარუნები სტვირი, ზურნა და დოღების დაკვრა ქუჩებში, მაგრამ ეველახე მეოთხე კი წითელ კაბიანი მაიმუნები მოსწონდა. ერთი ზატარა მაიმუნი ხშირათ შემოჭეზავდათ ამათ ეზოში. მისი ზატრონი მეტათ ულამაზო იყო: სახე მიწის ფერისა ჰქონდა, შავი გაბსეკილი ულვაშები უბრწყინავდნენ, დიდრონ თვალებს აბრიალებდა, თეთრ კბილებს ღრეჭავდა. როდესაც „ჭიჭეი-

ნა“ დაინახავდა მას ფანჯრის წინ, ისე შეეშინდებოდა, რომ მოჭყეებოდა გაუთავებელ ჭიჭეინს და ტირილს, მაიძუნი კი ძალიან ღამაზი იყო! საუცხოო ღამაზი! წითელი კაზა, წითელი შალვარი ძალიან უნდებოდა, მეტადრე როდესაც აგროვებდა ფულებს— მაუურებლები რომ ფანჯრიდან გადმოუერიდენ.

ლიკლ-ტიკლმა ერთხელ დაინახა როგორ ერთმა პატარა ბიჭმა ბანანის ფოთოლი მიაწოდა ამ პატარა მაიძუნს, მაგრამ მაიძუნი გაუწერა, ბანანი მოსტაცა და უნდოდა ბიჭი დაეფხაჭნა, მაგრამ ბიჭმა საჩქაროთ მოჭკურცხლა. მაიძუნს პატრონმა ბანანის ფოთოლი წაართვა. ლიკლ-ტიკლს ეგონა რომ პატრონმა დასაჯა მაიძუნი უსრდელობის გამო.

და თვითონ სადილზე ძალიან ზრდილობიანათ და ფრთხილათ იქცეოდა, მხოლოდ ერთხელ ააჩნარუნა კოვზი და რმეც მხოლოდ ერთხელ დაღვარა.

როდესაც იმ ღამეს დედა აძინებდა ლიკლ-ტიკლს, მან უაბო დედას მაიძუნის საქციელი, და ჭკითხა რატომ მაიძუნმა ისეთი უსრდელობა და ბოროტობა გამოიჩინა.

— უსათუოდ საბრალოს კარგათ არ ექცევიან, უთხრა დედამ, უთუოდ პატრონი სცემს, კარგს რას ისწავლის.

ბავში დედის სიტყვებს ყოველთვის კარგათ იხსომებდა.

ლიკლ-ტიკლი ამ სიტყვებმა ჩააფიქრეს.

— საცოდავი მაიძუნი უნდა მოვაშორო იმ კაცს,

მოუვიდა ფიქრით ლიკლ ტიკლს.

ამ დღიდან მან დაიწყო ფულები მოგროვება. როდესაც უსაღთუნი გაუხდა და ამ დროს ესოში პატრონმა შემოიყვანა მაიმუნი, ლიკლ ტიკლი გავარდა სამხარეულოში და თავის მეგობარ მხარეულ დედაკაცს შეესვენა მაიმუნის პატრონი შეეყვანა სამხარეულოში და მიეცა ეს უსაღთუნი. ჯერ დიდ უარსე იყო ეს დედაკაცი, მერე დაეთანხმა.

როგორც მაიმუნის პატრონი მიუახლოვდა სამხარეულოს, ლიკლ ტიკლი წამსვე გავარდა ქუჩაში გასასულელ კარებიდან მაიმუნთან, თან წაიღო ბანანის ფოთოლი, რომელიც თვითონ უნდა ეჭამა საუსმესე, შეკოლადის დიდი ნაჭერი და დედოფლის მძევნიერი თეთრი მოქსოვილი მოსახურავი.

ლიკლ-ტიკლმა ვაუწოდა ბანანი და შეკოლადი მაიმუნს, იმან მაშინვე მოიბრინა ემაწვილთან. მან ერთ ხელში აიღო ბანანის ფოთოლი, მეორეში შეკოლადი და მოჭევა სარბათ ჭამას. ლიკლ ტიკლი მიუახლოვდა, ერთ წამს მოსახურავი გადააფარა თავს და ისე აიევანა მაიმუნი ხელში. ის იყო აპირებდა ალერსით გადაეკოცნა მისი დამჭენარი პირი სახე, რომ მაიმუნი სწრაფლათ სწვდა ლიკლ ტიკლს მის ოქროს ფერ თმებში და მის წითელ ფუნთუშა ლოყებს; მოჭევა ფსაჭნას და წვეტიანი კბილებით მწარეთ კბენას.

რომ იცოდეთ ლიკლ ტიკლი რანაირათ ევიროდა, ჭიჭეინასე ერთი ათად შეტათ ევიროდა! მოირ-

ბინა მაიმუნის პატრონმა, გაუჯაჟრდა მაიმუნს, ერთი ორი მძარტვა კიდევ, ლიკლ ტიკლსაც შეუკურთხა, შეუბღვრა, საჩქაროთ გავიდა ესოდან და თან წაიუვანა მაიმუნი ამ სმაურობასე მთელი ოჯახსი ფეხსე დადგა. ემაწვილი დაბანეს, შეუსვიეს ნატკენი ადგილები, ჩააწვინეს ლოკინში, ექიმი მოუყვანეს. ექიმმა გაუწერა წამალი სასაქმებელი წვეთი, რომელიც ისე ძალიან ეჯაჟრებოდა ლიკლ-ტიკლს.

იმ დამეს დედა ძალიან გაუწერა. გამდელი კიდევ უფრო წინ გაუჯაჟრდა. ლიკლ-ტიკლი ამათ ტირილით ეუბნებოდა:

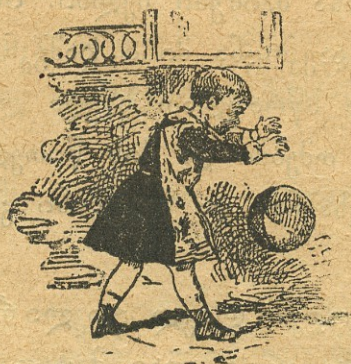
— მე მინდოდა მივალერსებოდი, მეკოცნა... მან კი დამიწყო კბენა, ფხაჭნა...

— უადგილო იყო შენი ალერსი, უთხრა სას-ტიკათ მამამ.

მას შემდეგ, როდესაც იმ მაიმუნს გაიხსენებდნენ ხოლმე, ლიკლ-ტიკლი ასტეხდა შეუჩერებლივ სიცილს.

(შემდეგი იქნება)

ტახო.

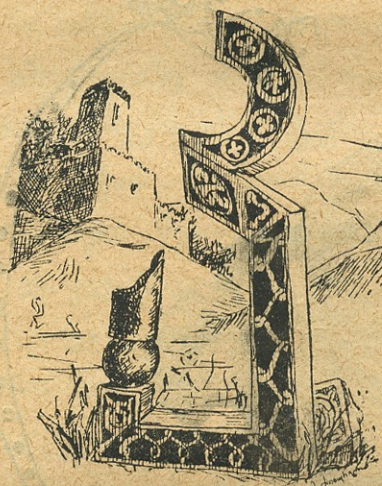

საქართველოს
საზოგადოებრივი

ქველი ოჯახი (ალ. ყაზბეგის მოთხრობიდან)

წვიმას.

არგი რამახარ ჟუჟუნავ
წვიმავ, მოსულო დროზედა:
მარგალიტებად დაესხმი
მცენარეთ ფოთოლ-შტოზედა,
დამოსავ მწვანით ველ-მინდორს,
ფურს გაახარებ ხბოზედა.

მოიყვან ნოყიერ ბალახს
მადლიანს, ბარაქიანსა,
გაუვსებ ჯიქანს ფურ-კამეჩს
სახლში გაგზავნი რძიანსა,
ლონივრად დაამაწივრებ

ყველა ურქოს და რქიანსა.
გულს არ დააკლებ წინამძღოლთ
ნეკერს გაუჩენ თხეხსაცა,
ალაღებ ააკუნტრუშებ
ცხოველ-პირუტყვებს სხვებსაცა,
საზრდოს უგზავნი უღვეველს
ნაკად-ჩანჩქრებით ზღვებსაცა.

ზღვად უქცევ დედა-მიწასა
ნათესებს მრავლის-მრავალსა,
გულ-უხვად აძლევ მშრომელსა
სარჩოდ წლის გამოსავალსა:
იმითი არჩენს ცოლ-შვილსა,
მითვე ისტუმრებს სხვა ვალსა...

კარგი რამახარ ჟუჟუნავ
წვიმავ, ბროლ-წინწყლებიანო,
ლევა ღრუბლების ნაცრემლო,
შავ-ლურჯა თვალედიანო,
ზოგჯერ შხაპუნით მოსულო
ზოგჯერ წკაპუნა ხმიანო.

შიო მღვიმელი.

დედალი და იპარი.

(ბერძნული მითოლოგიიდან).

ეცის შვილი, ათინელი დედალი იყო, სახელო-
ვანი ოსტატი.

ერთ და იმავე დროს ის იყო ხუროთ—მო-
ძღვარი, მოქანდაკე ქვისა და ლითონის გამომ-
ქრელი.

ყოველ ქალაქში იყო მისი ნაწარმოები; მისი ქანდაკება
იყო სიცოცხლით სავსე.

მას ჰყავდა ძმის შვილი, ტალი. ამ უკანასკნელს შეას-
წავლა თავისი ხელობა. მოწაფემ გაასწრო მასწავლებელს.
ჯერ კიდევ სულ ყრმა იყო, როდესაც მან გამოიგონა
ქურჭლის გასაკეთებელი დაზგა, გააკეთა პირველი ხერხი გვე-
ლის კბილებიდან და კიდევ ბევრი საჭირო იარაღი. სულ
ახლოვებოდა დიდი სახელი მოიხვეჭა. ტალი გახდა ამაყი და
თავმოშვონე.

დედალს არ მოსწონდა ქაბუკის ასეთი გამარჯვება; ეში-
ნოდა არ მაჯობოსო.

შური შეეპარა გულში.

ერთხელ, სადამოთი, როდესაც ახლო არავენ იყო და
როდესაც ტალი იდგა ქალაქის გალავანზე, დედალმა ჰკრა ხელი.

ტალი დაიმსხვრა.

დასამარება რომ მოინდომა, შეეშინდა, მკვლელობა არ
დამბრალონო.

კუნძულ კრიტოსზე გაიპარა.

აქ ის მიიწვია მხატვრათ მეფე მინოსმა.

მან შეუკვეთა მინოტავრისათვის სადგომის აშენება. მი-
ნოტავრი იყო უცნაური არსება—ტანი ჰქონდა ხარისა, თავი—
ადამიანისა.

დედალმა ააშენა ლაბირინტი. ეს იყო გრძელი, დაკლა, კნული ტალანები.

შესულს ეკარგებოდა გზა და კვალი.

გამოსვლა შეუძლებელი იყო. აი აქ უნდა დასახლებულიყო მინოტავრი. ამის საქმელი იყო შვიდი ათინელი რჩეული ქალ-ვაჟი.

ცხრა წელიწადში ერთხელ ათინელებს უნდა გამოეგზავნათ ეს მსხვერპლი.

მას უძნელდებოდა ამ კუნძულზე დარჩენა. ირგვლივ იყო ზღვა, თვალ მიუწდომელი ნაპირებით და კუნძულზე — სასტიკი მეფე.

დედალს უნდოდა სამშობლოში დაბრუნება.

მალე მოიგონა ხერხი.

ირგვლივ მარტყია ზღვა — მიწის სამფლობელო, მაგრამ ჰაერი ხომ მისი არ არის. დავიმორჩილებ ჰაერს.

შეუდგა მუშაობას.

ჰკრეფდა ფრინველების ფრთებს, ბუმბულს. აკეთებდა მათგან დიდ ფრთებს.

ბუმბულს ამაგრებდა წვრილი კანაფით, ქვევიდან სანთელს წაუსვამდა, ცოტათი მოხრიდა — გეგონებოდათ დიდი, ვეებერთელა ფრინველის ფრთააო.

დედალის ბატარა ვაჟი, იკარი, გულმოდგინეთ ადევნებდა თვალს მამის მუშაობას.

თვითონაც ეხმარებოდა.

როდესაც ყოველისფერი მზათ იყო, დედალმა მიიმაგრა ფრთები და სწრაფათ აფრინდა მალლა, ჰაერში, როდესაც ძირს დაეშვა, შეიღმა სთხოვა გაეკეთებინა მისთვისაც ფრთები, მამასთან ერთად მასაც უნდოდა ფრენა.

ჯერ დედალი გაჯავრდა, მერე დაუთმო და გაუკეთა ახალი ფრთები.

„მხოლოდ არ დაივიწყო, რასაც გეტყვი: გაფრინდი, ძირს არ დაეშვა, თორემ ფრთებს დაისველებ და შიგ წყალში ჩაეარდები.“

ერიდევ აგრეთვე მზის სხივებს, მზის სიბო დადნობს სანთელს რომლითაც შეერთებულია ფრთები: მე გამომყევ და

ფრთხილათ იყავი. ასე არიგებდა დედალი ვაჟს. ხელები უკან-კალებდა, ფრთებს რომ ამაგრებდა და ცრემლებით ევსებოდა თვალები. ორივენი გაფრინდნენ.

შორს დარჩა კუნძული სამოსი, დელოსი, პაროსი.

გამოჩნდა ელლადის ნაპირებიც.

აღტაცებული მოგზაურობით, იკარი ჩამოშორდა მამას, მასწავლებელს, და მალლა, მალლა, აფრინდა.

აქ მას სასჯელი მოელოდა. მზემ დაადნო სანთელი, ფრთები ჩამოსცვივდნენ, ქარს ველარ ებრძოდნენ. საცოდავი მიწისაკენ დაექანა. უნდოდა დაეყვირა, მაგრამ ვერ მოასწორო, ტალღებმა ჩანთქეს იგი.

დედალმა მიიხედა, ვაჟი არ სჩანდა, ტყუილათ ეძახდა — ხმა არ ისმოდა, ბოლოს მიწას დაცქერდა, იქ ზღვის ტალღებზე დაინახა ფრთები. ძირს დაეშვა, დიდხანს დახეტილებდა ნაპირზე — შვილს ეძებდა.

ზღვამ გამოარიყა გვამი ერთი კუნძულის ნაპირზე. ამ კუნძულის საბრალო მამამ იკარია დაარქვა.

ამ გვარათ ღმერთებმა შური იძიეს ტალის მკვლელობისათვის. დედალი გაფრინდა სიცილიისაკენ. აქ მას დახვდა სტუმართ — მოყვარე მეფე კოკალი.

აქაც ყველას აკვირებდა დედალი თავისი ხელოვნებით.

არის ტბა მისი გაკეთებული. ამ ტბიდან გამოდის დიდი, განიერი მდინარე.

მალალ მთაზე, სადაც ფესვებს ვერ იმაგრებდნენ ხეები, ააგო კოშკი, გაიყვანა ლამაზი გზა. კოშკი თავისი სილამაზით ყველას ხიბლავდა და ბევრი მიდიოდა მის სანახავათ.

აქ დაბინავდა მეფე და ინახავდა თავის სიმდიდრეს.

მან კიდევ გააკეთა ღრმა გამოქვაბული, რომელსაც მიწის სიღრმიდან ათბობდა.

გარდა ამისა ააგო აფროდიტეს ტაძარი. უძღვნა ღმერთ-ქალას ოქროსაგან გაკეთებული თაფლის უჯრედი.

ეს უკანასკნელი იმ ზომამდე ხელოვნურათ იყო გაკეთებული, გეგონებოდა თაფლით არის სავსეო,

როდესაც მინოსმა გაიგო დედალის გაპარვა, ძლიერ განრისხდა და დააპირა მისი დაბრუნება.

კოკალას შეუთვალა გამოეგზავნა მისთვის დედალი.

მეფე თითქოს დასთანხმდა და მიიპატიჟა მინოსი თავის კოშკში.

მგზავრობით დაღლილ მინოსს, შესთავაზა თბილი აბანო. აბანო იმ ზომამდე გაახურა, რომ სტუმარი შიგ ჩაიხჩო. მხლებლებს გამოუცხადეს—ბანაობის დროს წყალში ჩავარდა და დაიღუპაო. დიდის პატივით დამარხეს. მის საფლავზე, აგრიგენტის მახლობლათ, დედალმა ააგო მშვენიერი ტაძარი.

დედალი დარჩა კოკალთან. ის იყო მამამთავარი მშვენიერი ხელოვნებისა კუნძულ სიცილიაზე.

შეიღოს სიკვდილის შემდეგ ის დიდი უბედური იყო. სიბერე უნუგეშო ჰქონდა, თავისი საუცხოვო ხელოვნებით კი ქვეყანას აბედნიერებდა.

ა. ფალავა.

ს ჳ ა რ ტ ა კ ი.

II.

ამდენათაც ფართოვდებოდა რომის სამფლობელო, იმდენათ უფრო იზრდებოდა მონათა ხელი. თვით რომაელი ბატონებიც გადაეჩვიენ მუშაობას. გართობისა და ქეიფის მეტი არა

ინტერესებდათ რა. გაცხრომა და ფუფუნება იყო მათი მთავარი საზრუნავი. ამაში ხელი შეუწყო დაპყრობილ ქვეყნებიდან შემოტანილ ნაძარცვ-ნადავლმა. ყოველ ახალ გამარჯვების შემდეგ რომის მმართველობა ახალ-ახალს ხარჯს აწერდა. დაპყრობილი ქვეყნები უფლებისა და კანონის გარეშე იდგენ, მათი სახლ-კარი, მამულ-დედული, მათი შვილები სულით ხორცამდე რომაელების საკუთრებას შეადგენდენ. ერთი სიტყვით, რომელი ყველაფერი იყო, არა რომელი—მონა, უბადრუკი ქმნილება, რომლის სიცოცხლე უბრალო ნივთსავით შეეძლოთ გამოეყენებინათ.

ამ მხრივ რომელი გლეხების ბედიც გაცილებით უკეთესი იყო მონებისაზე. გლეხობა გადაეჩვია შრომას, ცუდლუტობა და გართობა, ან და ომი,—აი რას ჰფიქრობდა იგი, მაშინ როდესაც მონებს შოლტით ერეკებოდნენ სამუშაოთ და ვაი მას, ვინც გაჰბედავდა ან ურჩობას, ან ვადაზე აღრე მუშაობის შეჩერებას და დასვენებას, შოლტისა და ჯოხის ცემით უბედურს სულ ტყავს აძრობდნენ.

მონებზე გაცილებით ცუდს მდგომარეობაში იყვენ ჭა-

ლები. მართალია, მათ იმდენ ჯაფას არ აყენებდენ, მაგრამ მათი ბედი მეტათ სამწუხარო და სამარცხვინო იყო. რომაელი ბატონები მხეველებათ იძენდენ მათ და თავიანთ გარყვნილ გულის თქმათა საგნათ იხდიდენ. მხეველათ იგი იმდენ ხანს ჰყავდათ, ვიდრე საბრალო სილამაზეს არ დაჰკარგავდა, შემდეგ კი მას ჰყიდდენ, ან და რაიმე მძიმე საქმეს მიუჩენდენ, როგორც მათ ძმებსა და მამებს. ხშირათ, ძალიან ხშირათ გახურებულ მუშაობის დროს საბრალო მონებს მწვავე ფიქრები აეშლებოდათ და გულის წყრომით ეკითხებოდნენ თავიანთ ბედსა: „რაო, რა დაგვიშავებია, რომ ასე გვექცევიან? განა ყველა ხალხი თანასწორათ არ ვიბადებით? მაშ ვინ მისცა ნება ერთ კაცს მეორე კაცზე გაბატონდეს? რად გვეპყრობიან ჩვენი ბატონები ასე მკაცრათ? ჩვენ ხომ იმათზე მეტი ბრალი არ მიგვიძღვის, ხომ სამშობლოსთვის ვიბრძოდით, მის უფლებათა დაცვას მოვანდომეთ ჩვენი ძალ-ღონე! ნუთუ ძალაა კანონი, ნუთუ ძლიერის ნების ყოფა ნამდვილი კანონმდებლობაა, რომ დამარცხებულთ დაგვცინონ, დაგვამცირონ და ყოველ სამართლისა და მფარველობის გარეშე გამოგვატყუებოდნენ?“

ამ მღელვარე ფიქრებში გართული მონები მთელის არსებით ირყეოდნენ, მაგრამ გაიტყლაშუნებდა ზედამხედველის შოლტი და მონაც შეკრთებოდა, გაახსენდებოდა, რომ სწრაფი, თავ-აუღებელი მუშაობა იყო საჭირო, ფიქრების ჩაკვლა, რომ სასჯელს ასცილებოდა იგი.

მაგრამ მომხდარა ისიც, რომ მოთმინების ფიალა ავსებია მონას, ველარ გაუძლია უადამიანო მოპყრობისთვის და გაქცევა მოუხდომებია. ასეთი ურჩი მონა სასტიკათ ისჯებოდა. რომაელთა კანონი ასეთს სიკვდილით დასჯას უქადოდა. ჯერ კარგათ გასწკებლავდენ, შემდეგ ნაცემს, სისხლიდან დაკლილს ბნელ სარდაფში ჩაადებდენ და უსმელ-უჭმელს იმდენს ხანს ამყოფებდენ იქ, ვიდრე ბატონი არ მოისურვებდა მის ამოყვანას, პატიებას. თუ ასეთ მოწყალებას არ მოიღებდა იგი, მაშინ მონას წამებაში უნდა დაეღია სული-

მონებისადმი ასეთს ქცევას რომაელები სრულიად სამართლიანათ სთვლიდენ და არა გრძნობდენ, რომ ისინი ამცი-

რებდენ და შეურაცხოფდენ თავიანთ მზგავს ადამიანსა. სიმ-
 დიდრემ და ძალოვნებამ რომაელი გააამაყა, ადამიანობის ღირ-
 სათ მხოლოდ თავის თავს სთვლიდა. მონა კი, მისი აზრით,
 ნახევრათ პირუტყვი იყო, რომლის ყიდვა-გაყიდვა ისევე შეი-
 ძლებოდა, როგორც ნივთისა. „განა მონა ადამიანია“? ხში-
 რათ გაიგონებდით რომაელთაგან. ამიტომაც მონისთვის შრო-
 მის გარეშე არავითარი სხვა რამ უფლება არ არსებობდა. მას
 იმისი უფლებაც კი არა ჰქონდა, რომ საკუთარი ოჯახი მოეწ-
 ყო, ან რაიმე საკუთარი სურვილი ჰქონოდა. მას არ შეეძლო
 ეჩივლა თავის ბედზე, ანუ ბატონზე, თუ ეს უკანასკნელი მე-
 ტის მეტათ მკაცრათ მოეპყრობოდა. მონის სიკვდილი რომა-
 ელ კანონით დანაშაულებათ არ ითვლებოდა. მას უფრო ბა-
 ტონის საზარალო ამბათ სთვლიდენ. მონის მხრით კი ყოველ
 გვარი ურჩობა, წინააღმდეგობა, განსაკუთრებით გაქცევა და
 ბატონის მოკვლა ტყავის გაძრობით და ჯვარზე გაკვრით ის-
 ჯებოდა.

III

რომაელთა გაძლიერებამ, დიდძალ მონათა ხელის გამ-
 რავლებამ მალე მეტ ბარგათ გახადა რომაელი გლეხობა, რო-
 მელიც წინათ ხენა-თესვით ცხოვრობდა. აუარებელი პური
 შემოდრიოდა დაპყრობილ ქვეყნებიდან, სულ მუქთათ, და გა-
 ნა ღირდა რომაელ გლეხის გარჯა? ამიტომაც გლეხები მო-
 აწყდენ ქალაქს და დაიწყეს სამუშაოს ძებნა. მაგრამ რო-
 მაელ ბატონებს გლეხი არ სჭიროდათ, რადგანაც მუშა ხე-
 ლიც მუქთი ჰქონდათ. ამ გარემოებამ დაჰბადა გლეხთა შო-
 რის უკმაყოფილება. ხშირათ აჯანყდებოდენ: „სამუშაო და
 პურიო!“ გაიძახოდენ ისინი. მართლაც, რომ მათი რისხვა
 თავიდან აეცილებიათ, რომაელი ბატონები ურიგებდენ პურს,
 ტანისამოსს.

რაკი გლეხობამ ერთხელ იგემა მუქთად საქმელ-სასმელი-
 სა და ჩასაცმელის შოვნა, ის გაირყვნა და ახლა მეტიც მო-
 ინდომა. დაუმატეთ ისიც, რომ რომში მდიდართა შორის გა-
 ჩაღდა მეტოქეობა დაწინაურების შესახებ. დაწინაურება კი
 შეიძლებოდა იმით, თუ მეტი მომხრე ეყოლებოდათ. ამიტო-

მაც თვითეული დაინტერესებული პირი აუარებელს ხარჯავდა მუქთა-ხორათა გულის მოსაგებათ. პურსა და ტანისამოსს ახლა გასართობებიც დაუმატეს. შემდეგში გართობამ უფრო რთული სახე მიიღო. ხალხს უბრალო სანახაობა არ აკმაყოფილებდა, მას სურდა უფრო მეტი და ეს მეტიც ისე არას დაუკმაყოფილებია, როგორც ეგრეთ წოდებულ „გლადიატორთა ბრძოლას.“

ეს შესანიშნავი სანახაობა რომში მეორე საუკუნეში შემოიღეს ქრისტეს დაბადებამდე. ეს ის სანახაობა იყო, ურომლისოთაც რომს თითქოს ცხოვრება აღარ შეეძლო. გლადიატორების ბრძოლას, რომაელნი ტყვეების ბრძოლას უწოდებდნენ. ტყვე-მონათა შორის ამოარჩევდნენ ჯანსაღს, ღონიერსა და უფრო თამამ კუნთებიანებს, რომელთაც გლადიატორთა სკოლაში აბარებდნენ. აქ გამოცდილ მასწავლებლისაგან სწავლობდნენ იარაღის მარჯვე ხმარებას ერთმანერთან საბრძოლველათ. სწავლის დამთავრების შემდეგ გლადიატორები გამოჰყავდათ ცირკში, სადღესასწაულოთ მოსულ რომაელთა წინაშე ბრძოლის გასაჩაღებლათ. დღესასწაულის გამმართველი დიდი ბატონი თვისი თანამგძნობებით განსაკუთრებულ ადგილს იჭერდა, უბრალო მაყურებელ ხალხს თავისი საგანგებო ადგილი ჰქონდა მიჩენილი; ამათში ხშირათ ერივნენ მთხოვრებიც კი. ყველანი ცდილობდნენ უკეთესი ადგილი დაეჭირათ, რომ უნახავი არა გამოჰპარვოდათ რა საყვარელ სანახაობიდან.

ცირკის შუა ადგილი ეჭირა მრგვალ ადგილს, რომელსაც რომაელები არენას ეძახოდნენ. არენა მუდამ წვრილი ქვიშნარით იყო დაფენილი, რომ სისხლი სწრაფათ ამშრალიყო. აი ამ ადგილს, მიცემულ ნიშნის თანახმათ, გამოჰყავდათ გლადიატორები, მათ გამოჩენაზე მთელ ცირკს ყიჟინა შესძრავდა ხოლმე. გლადიატორები ჯერ ნელა შემოიუვლიდნენ არენას და დანიშნულ ადგილს მიაღწევდნენ თუ არა, პირს იბრუნებდნენ დღესასწაულის გამმართველისკენ და მდაბალი სალამით თავს უკრავდნენ. შემდეგ იწყებოდა ბრძოლა. პირველათ იბრძოდნენ ორნი. ამათში ერთი შეიარაღებული იყო მოკლე ხლმით და ფარით, ხოლო მეორე მსუბუქი სამკაპით და

დაბადით. ამ უკანასკნელის დანიშნულება ის იყო, რომ მოწინააღმდეგე ბაღეში გაეხვია და აედუღებინა ფარხმალის დაყრა. რა თქმა უნდა, შემდეგ მისი სიკვდილი ადვილი იყო: სწრაფათ სამკაპს დაჰკრავდა და დამარცხებულს თვალის დახმამებაზე გაჰგმირავდა. თავის მხრივ პირველიც ცდილობდა მისი ბაღე მარჯვეთ აეცილებია თავიდან, როგორმე ახლოს მიხტომოდა, რომ დაეჭრა მკლავში, რა არის ბაღე ველარ მოეხმარა. უფრო მარდს და თავზე ხელ ალებულს რჩებოდა გამარჯვება. მაყურებელნი მას აღტაცებულის ყიფინით და ტაშის კვრით ეგებებოდნენ.

ორ გლადიატორს ვარჯიშობის დროს ნელ-ნელა მომხრეები უჩნდებოდნენ. რიგ-რიგათ აშველებდნენ ერთსაც და მეორესაც. ესენიც იბრძოდნენ წყვილ-წყვილად, შემდეგ ჯგუფ-ჯგუფათ, რაიც საბოლოოთ პატარა ომის სურათს იღებდა ხოლმე. დამარცხებული, თუ სასიკვდილოთ იყო დაქრილი, ფერ-მკრთალი სახით მიჰმართავდა მაყურებლებს და უხმოთ, ვედრების ცეცხლით მოელვარე მიმკრთალ თვალებით პატიებას ითხოვდა. გამარჯვებულს ამ დროს მის მკერდზე დაბჯენილი ჰქონდა მუხლი და მაყურებელთა გადაწყვეტილების მოლოდინში იყო. მაგრამ სანახაობისთვის გადარეულ მაყურებელთ გული გაქვავებული ჰქონდათ და დამარცხებულს ძნელათ თუ როდისმე მიანიჭებდნენ სიცოცხლეს. თითქმის ერთხმით ყველანი მის სიკვდილს მოითხოვდნენ, თუმცა დამარცხებულის დანაშაული მხოლოდ ის იყო, რომ მოწინააღმდეგეზე ძლიერი და მარდი ვერ გამოდგა. გამარჯვებულიც უდრტინველათ ასრულებდა მაყურებელთა მოთხოვნილებას; წაქეულის მახვილს გაუყრიდა და არენაც სისხლის ახალ-ახალი ნაკადულებით იღებებოდა.

ასეთი იყო უბედურ მონების ცხოვრება. არენა მუდამ შეუმშრალი იყო მათი სისხლით. დაცემულ გვამს სწრაფათ გააქანებდნენ ცირკის მსახურნი, რა არის სხვებისთვის საშუალება მიეცათ თავისუფალი მოქმედების და სისხლის ღვრისა. გლადიატორი ხედავდა, რომ უბედური იყო. ხშირათ თვითონაც სურვილის წინააღმდეგ აუშართავს მახვილი, მაგრამ რომაელთა სურვილი მისთვის ნამდვილი კანონი იყო და ისიც ასრულებდა თავის მოვალეობას.

ამ გარემოებას ხშირათ, ძალიან ხშირათ დაუფიქრებია უბედური გლადიატორები. თავისუფალ დროს, სწავლის შემდეგ, მიიკუნჭებოდნენ სადმე მიყრუებულს კუთხეში და ერთ-ერთს უზიარებდნენ თავიანთ ნაღველს. ოხვრა-ვაებას, ბედის ჩივილს ისინი გამოსთქვამდნენ თავიანთ ნაღვლიანს სიმღერაში, რომლის ნაწყვეტმაც ჩვენამდე მოაღწია. აი ერთი ასეთი სევდიანი ჰანგიც:

„ის დაიბადა თავისუფალი,
 ვით შავარდენი მალლა მფრინავი,
 იყო ძლიერი, ვით არაბეთის
 უდაბნოს ლომი მძლავრად მგმინავი.
 მაგრამ დაეცნენ უცხოთ მოსულნი,
 ხელზე ჯაჭვები გამოუჭედეს,
 შორს წარტაცებულს ვინ რას მიჰხედავს,
 თუნდ წყევლა-კრულვით ცას შესჭექავდეს!
 და, აჰა, ჰხედავთ, არა სახლისთვის,
 ან სამშობლოსთვის იბრძვის ვით ლომი,
 არამედ გარყვნილ უცხოელთათვის
 კვდება ბედკრული გლადიატორი.“

თვითეულ გლადიატორის გულში იმალებოდა თავისუფლების ძლიერი წყურვილი, თუმცა იმედი, რომ ამ სასურველს მიაღწევდნენ, არასოდეს გაჰღვივებიათ. მხოლოდ სიკვდილს შეეძლო გაენთავისუფლებინა უბედური. და რამდენათაც იმედ დაკარგული იყვნენ თავისუფლების მიღებაზე, იმდენად უფრო იზრდებოდა ზიზღი და შურისძიება სასტიკ გამარჯვებულთა წინააღმდეგ. იქნებ რამე მოეხდინათ კიდევ, მაგრამ მესვეური არ ჰყავდათ, ისეთი ადამიანი, ვინც შესძლებდა მათ შეერთებას ჯალათთა წინააღმდეგ გასალაშქრებლათ, რომ ან დახოცილიყვნენ, ან არა და დაებრუნებინათ დაკარგული თავისუფლება. საბედნიეროთ მალე ასეთი კაციც გამოჩნდა. ეს იყო სპარტაკი...

დ. კასრაძე.

(შემდეგი იქნება)

კაპიტანი იანვარი

მოულოდნელი მნახველი.

რუბლიანი დღე
იყო. ცას ნაზი,
თალხი ფერი გა-
დაჰკროდა და
ალაგ-ალაგ ტრედის ფე-
რათ შეღებილიყო. ზღ-

ვის ნაცრის ფერ ზედაპირს ფოლადის ფერი გრძელი ზოლები
გადასწოლოდა. ნისლის ნაფოფეები ჰაერში დაცურავდა
და ფარავდა ზღვის ნაპირებს... პატარა კუნძული თავი-
სი თეთრი კანდელით მაინც ცხადათ მოსჩანდა ავალ უწყ-

დენელ წყლის სივრცეზე. კანდელის თეთრი კოშკი რაღაც მოჩვენებასავით იცქირებოდა ღრუბლების მსუბუქ ფარდებიდან. ჩათალბული ნაძვი კუნძულზე მგლოვიარეთ გამოიყურებოდა. ზღვის მიქცევის დროს დანასველები შავი კლდეებიერთმანერთს ეკვროდნენ, თითქოს უნდათ თავიანთი სიტიტვლე დამალონო.

პატარა ნავთსადგურის ნაპირზე წყნარათ დადიოდა ორი კაცი. ერთი მათგანი, ეტყობოდა, ცხარედ მოუთხრობდა რაღაცას ამხანაგს; მეორე კი დადუმებული და ღრმათ ჩაფიქრებული უგდებდა ყურს. ორივე ხნიერები იყვნენ, ორივეს თმები სულ გაქალარებული ჰქონდათ. ერთი შუა ტანის, ხმელი კაცი იყო, მეორე კი—ახოვანი ტანის, ბრგე შეხედულების მოხუცი. ესენი იყვნენ კაპიტანი იანვარი და მისი მეგობარი პასტორი. ჯერ მარტოკა პასტორი ლაპარაკობდა, კაპიტანი კი სდუმდა. ცოტა ხნის შემდეგ იანვარიც ალაპარაკდა.

— ბატონო პასტორო! უთხრა მან საკმაოდ ადელვებულის ხმით,—მე არა ვარ გრძელ სიტყვებს ნაჩვევი. გრძელი სიტყვები თავბრუს მახვევს ხოლმე. უნდა გთხოვოთ გამიმეოროთ ზოგიერთი ალაგი თქვენი ნათქვამი ამბისა. ამასთან გთხოვთ ნელა ილაპარაკოთ, რადგანაც მოხუცებულობის გამო ჩემი გულის ყური ვერ ითვისებს ჩქარა მოთხრობილ ამბავს. თქვენ ამბობთ რომ გუშან თქვენთან მოვიდა მანდილოსანი?

— დიახ, მოვიდა ის მანდილოსანი, უთხრა პასტორმა ისეთი აღერსიანი კილოთი, თითქოს პატარა ბავშს ეფერებოდა.

— გუშინ მშვენიერი დღე იყო, ხელახლა დაიწყო კაპიტანმა. ქვენა ქარი ქროდა, დილიდანვე ზღვას სქელი ნისლი ადგა. დიახ, მე ყოველთვის მაშინებდა ნისლი, მე მირჩევნია კაი ღონიერი ქარი იყოს, ვიდრე ნისლი. ცუდი რამაა ნისლი! ლოცმანი ბობ პიტოს გემი ამ ნისლის გამო წყალთხელს მოხვდა. მაგრამ დღის განმავლობაში გუშინ დარი გამოვიდა, ცა მოიწმინდა, ნათელი დღე დადგა და მშვენიერი დარი დაიჭირა... დიახ...

პასტორმა შეშფოთებით შეხედა მოხუც მეზღვაურს. მა-

გრამ კაპიტანი იანვარის თვალები ისევ ისე მშვიდათ, ნათლათ და გონიერათ გამოიციკრებოდენ, როგორც ყოველთვის.

— თქვენ გეგონათ, ბ. პასტორო, რომ მე გონება დეკარტე ან და მეზღვაურების ძველი ჩვეულებისამებრ, ერთი გადავკარი და შევხარხოშდი — არა?.. გარწმუნებთ არც ერთი ეს უბედურება არ დამტყნია! მე მინდოდა მხოლოდ ნათლათ წარმომედგინა ყველაფერი, რაც მოხდა. ვიმეორებ, მე ნისლისაგან არასოდეს ხეირი არ მინახავს. ჰო, თქვენ ბრძანეთ, რომ იმ მანდილოსანს თქვენ სახლში მოუძღვა კაპიტანი ნაზრო?

— დიახ, უბასუხა პასტორმა. მას კიდევ ახლდა ქმარი და ლოცმანი რობერტ პიტი. იმათ მიამბეს რომ ქალბატონმა მორტონმა (ეს გვარია იმ ქალისა) დაინახა გემის ბაქანიდან ლოცმანის ნავში მჯდომი ბავში. ეს მანდილოსანი ძალიან გააკვირვა ბავშვის დანახვამ, რადგან ის საოცრათ გავდა იმის დას, რომელიც გემზე დაიღუპა ქმარ-შვილიანათ — პაწაწა გოგონაც თან ჰყავდა თურმე. ათის წლის წინათ.

— ათის წლის წინათ, გაიმეორა კაპიტანმა იანვარმა და ხელი გადაისო მზით დამწვარ სახეზე, რომელიც კიდევ უფრო გაშავებულიყო ამ უკანასკნელ წამებში. — ათის წლის წინათ, ენკენისთვეში, სთქვა მან — ყველაფერი ღვთის ნებაა! განაგრძეთ, ბ-ნო პასტორო! მანდილოსანმა მიამსგავსა თავის დას ბავში, რომელიც ათის წლის წინათ ღმერთმა ჩემ ხელში ჩააგდო.

— ქალბატონი მორტონი ისე ძალიან გააოცა ბავშვისა და თავის დის მსგავსებამ, განაგრძო პასტორმა, რომ მან ცხვირსახოცის ქნევა დაუწყო ლოცმანს, მაგრამ ამან სწრაფათ შეაბრუნა ნავი და გაშორდა გემს. მაშინ მორტონმა მიმართა გემის უფროსს, კაპიტან ნაზროს და ემუდარებოდა შეეტყო ვინ იყო ეს პატარა ქალი, რომელმაც ასე გააკვირვა ის. კაპიტანმა ნაზრომ უამბო მას რაც იცოდა ამ ბავშვის შესახებ. ამის შემდეგ ქალბატონი მორტონი დარწმუნდა რომ ბედმა ის მოულოდნელათ შეახვედრა თავისი საყვარელი დის შვილს, რომელიც იმას დაღუპული ეგონა. შემდეგ, როდესაც ლოც-

მანი გემზე დაბრუნდა, ქალმა დაუწყო გამოკითხვა ბავშვის შესახებ. მაგრამ, ალბათ კეთილი ბოზი შიშობდა თქვენს წყენინებას და მორტონის კითხვებს პასუხს არ აძლევდა. კაპიტანმა ნაზრომ ურჩია მორტონს ჩემთვის მოემართნა, რადგან მე დავასაფლავე მაშინ გემზე დაღუპულები. ქ-ნი მორტონის ნაამბობი რომ შევადარე იმას, რაც ვიცოდი გემზე დაღუპულების შესახებ, დავრწმუნდი, ჩემო საყვარელო კაპიტანო, რომ...

— წყნარა, წყნარა, ბატონო პასტორო, გააწყვეტინა კაპიტანმა, მე ხომ მოხუცებული ვარ, თუმცა დღემდე კი ვერა ვგრძნობდი ამას. —

— მე ვალდებული ვარ გითხრა, ჩემო საყვარელო მეგობარო, ხელ-ახლა დაიწყო პასტორმა და სიყვარულით დაადო ხელი-ხელს, მე სრულიად ეჭვი არა მაქვს იმისა, რომ შუქურა ქალბატონ მორტონის დისწულია.

— მერე რა? — წარმოსთქვა მოხუცმა მეზღვაურმა ისეთის მძლავრის ხმით, რომ პასტორი უნებურათ უკან დაექანა. მერე რა? გაიმეორა იანვარმა. — რა გაუკეთა ქ-მა მორტონმა თავის დისწულს? გამოგლიჯა ბავშვი გაცოფებულ ოკეანეს საშინელ პირიდან, რომელსაც ის უნდა ჩაეყლაპა ისე, როგორც ჩაყლაპა მისი საბრალო მშობლები? იდგა ის კლდეზე და ებრძოდა გაშმაგებულ ტალღებს, რომლებიც ყოველ წუთს უფსკრულში ჩანთქმას ემუქრებოდნენ იქაურობას? გამოაცალა ბავში მან დედის გაშეშებულ ხელებს და შეჰფიცა სიკვდილამდის მისი მფარველი ყოფილიყო? განა მან... მაგრამ მოხუცის მქუხარე ხმა, საყვირივით მძლავრათ მომძახი, შეურაცყოფისა და სიმწარის გამომხატველი, უეცრათ შესწყდა... იანვარმა თავი ჩაჰკიდა. — გთხოვთ მაპატიოთ, ბ-ნო პასტორო, ნელა უთხრა მან ცოტა სიჩუმის შეჩდევ. ღმერთი ხომ დავიწყო ამ მსჯელობის დროს, თუმცა მის წმიდა სახელს სულ ვიმეორებდი? მისი ნება კი არ გავს ჩვენ ნებას! მისი გზა სულ დაშორებულია ჩვენ წვრილმან სურვილებს. იყოს ნება უფლისა.

იმან მოიხადა გაცვეთილი ქუდი და რამდენიმე წუთს თავ-აუღლებელი იდგა.

მაშ ასე, ბატონო პასტორო, წყნარათ და მხნეთდაიწყო მოხუცმა კაი ხნის სიჩუმის შემდეგ—როდესაც თქვენთვის ყოველივე გამოირკვა, თქვენ დათანხმდით გეკისრათ მონდობილება ქალბ... თქვენ მობრძანდით ჩემი შუქურას... მისი დისწულის წასაყვანათ.

— არა, არა! ხმა მაღლა წარმოსთქვა პასტორმა. ქ-ნი მორტონი ასე უფულოთ ვერ მოიქცევა! რამდენათაც მე ამ მოკლე ხანში გავიცანი, ის ქალი ძალიან გულკეთილი ვინმეა და კარგათ გრძნობს, თუ რა სიკეთე უყავით თქვენ მის დისწულს. იმას სურს ინახულოს მისი დისწული და, რა თქმა უნდა, მოწადინებულია სარგებლობა მოუტანოს ბავშს.

— შუქურას სარგებლობა მოუტანოს! — გაიმეორა მოხუცმა. აი რა უნდა ვიქონიოთ სახეში, სწორეთ ამას უნდა ჩავეჭიდოთ! განაგრძეთ, ბატონო პასტორო!

— ქალბატონმა მორტონმა მე მთხოვა წინ და წინ წამოვსულიყავ—სთქვა პასტორმა—რომ მომემაღლებინეთ თქვენ და მომეცა დრო გეფიქრნათ იმაზე, რაც ასე მოულოდნელათ მოხდა. ერთი საათის შემდეგ ისა და მისი ქმარიც მოვლენ რობერტ პიტის ნავით. რა ახირებული კაცია ეს პიტი! ნუ თუ ამ კაცის თავში ყველაფერი თავის რიგზეა? საიდან აედრა ამ კაცს მტრობა მორტონის და მისი ქმრის წინააღმდეგ? ერთი სიტყვის თქმაც არ გაიმეტა იმათთვის ამ ახირებულმა კაცმა! ძლივ—ძლივობით დავითანხმე, რომ წამოეყვანა აქ ცოლქმარი მორტონი, თუმცა, ამავე დროს საშინლათ გაანჩხლდა, როცა მოვინდომე სხვა ნავის დაქირავება. ხომ სანდოა ამ შემთხვევაში ეს ახირებული კაცი?

— ბობი? ჰკითხა კანტანმა და უნებურათ გაიღიმა. ის უფრო სანდოა, ვიდრე სხვა ვინმე. საწყალი ძველი მეგობარი! მაშ თქვენ ამბობთ, რომ ის მტრულათ შეხვდა იმ ხალხს?

ამ წამს მოხუცმა შეამჩნია, რომ ზღვაზე რაღაც მოცურავდა და სულ სხვა ხმით უთხრა:

— აი ბობის ნავი! ნავში ეხედავ ქალს და კაცს..

— რა მალე გამოუვლიათ ეს მანძილი ხმელეთსა და კუნძულის შუა, შენიშნა პასტორმა, ჩემზე ბევრათ ადრე მოვიდენ, თუმცა მეც კაი მენავე შემხვდა. გამხნედი, ჩემო მეგობარო!

ქვეყანაზე ბევრი ახირებული და საოცარი რამ ხდება. ჩვენ-
თვის ასეთი შემთხვევა ხშირათ მიუწოდმელია ხოლმე.

— თქვენი თანა განსწავლულ კაცს მე ხომ ვერაფერს
ვასწავლი, მაგრამ ერთი რომ უნდა შევნიშნო: მე არაფერ
მნიშვნელობას არ ვაძლევ იმას, თუ როგორ უცქერიან ადამიანები
ამა თუ იმ შემთხვევას. მე მხოლოდ ისა მწამს, რაშია ც
ღვთის განგება მოსჩანს და მგონია, რომ ამ საქმეში სწორეთ
ღვთის განგება მოსჩანს. იყოს ნება ღვთისა!

ათი წუთის შემდეგ მოხუცი დამშვიდებული იდგა ზღვის
პირას და თავაზიანათ შევლოდა ქ-ნ მორტონს ნავიდან გად-
მოსვლას.

— კეთილი იყოს თქვენი კუნძულზე მობრძანება, ქალბატონო!
მიესალმა მოხუცი და შემდეგ ღირსეულათ და თან
თავ-მდაბლათ შენიშნა: აქ ჩინებული სამყოფია სამსახურიდან
მოსულ კაპიტნისათვის, ხოლო შეუფერებელია თქვენთვის,
ბატონებო!

— ო, კაპიტანო იანვარო! არ ვიცი რა უნდა გითხრათ!
უთხრა ქ-მა მორტონმა. — ეს იყო მაღალი, წარმოსადგევი ტანის
ლამაზი და სანდომიანი ქალი; თვალები ისეთივე ჰქონდა რო-
გორიც შუქურას თვალები იყო. — მე თქვენ თვალში აღბათ
უგულო, ბოროტი ქალი ვარ, რადგანაც გართმევთ იმ ბავშს
რომლის გამოზრდას იმდენი შრომა და ზრუნვა მოანდომეთ,
რომელიც თქვენი შეილივით შეიყვარეთ. მართალია, მე სწო-
რეთ იმ აზრით მოველი აქ, რომ ბავში წავიყვანო. თქვენ კე-
თილსა და პატიოსან თვალებს რომ ვუყურებ, არ შემძლია
სიმაბრტყე დავმლო, არ გითხრათ ჩემი წადილი. მე მოვედნი
ჩემი ძვირფასი დის შეილის წასაყვანათ — ეს ჩემი მოვალეობაა.

იმან ორივე ხელები დაადო მოხუცი მეზღვაურის ხელებს
და ცრემლ-მორეული თვალებით შესცქეროდა მას.

მაგრამ კაპიტან იანვარის სახე არ გამოცვლილა. იმან წყნა-
რათ უპასუხა ქალს:

— დიახ, ეს თქვენი მოვალეობაა, ქალბატონო; ამის წი-
ნაღმდეგვის რა ეთქმის. მაგრამ მე ერთი რამ უნდა გთხოვოთ;
და კაპიტანმა დიდხანს შეაჩერა თვალი სტუმარ ქალის სახეს —
ერთი რამ — გაიმეორა მან. — ნურაფერს ნუ აუჩქარდებით. ბავშმა

ჯერ არაფერი იცის, ის არ უნდა შევაშინოთ, ის ნაჩვევია ჩემ აუჩქარებლობას, ის ყოველთვის თითონ პატრონობს თავის-თავს და მეც თითქოს მის ნებას ვემორჩილები. ბავში ცუცხლია, მაგრამ თან ნამდვილი ბრილიანტიცაა, ნამდვილი, წმინდა წყლის ბრილიანტი; გარწმუნებთ, ქალბატონო, მე არ ვადიდებ ამას.

ქალბატონი მორტონი ტიროდა; იმას საპასუხო სიტყვებიც ვერ მოეძებნა. მაშინ იანვარი მივიდა ამ ქალის ქმართან, რომელმაც მაგრამ ჩამოართვა ხელი მონუც მესღვარს.

— ახლა ნება მიბოძეთ ერთი ორი წამით დაგტოვოთ თქვენ, უთხრა იანვარმა. ბოზ პიტი რაღაცას მანიშნებს, თითქოს ნაფი ელუპებოდეს და შიგ მჯდომნი გასაქირში იყვენ. ის გაშორდა სტუმრებს და მივიდა ლოცმანთან.

— რა მოხდა, ბოზ, ჰკითხა მან ლოცმანს, როცა ორივენი საკმაოდ გაშორდნენ დანარჩენებს და ამათი ლაპარაკი არავის ესმოდა. — რატომ იღრიჯები ასე?

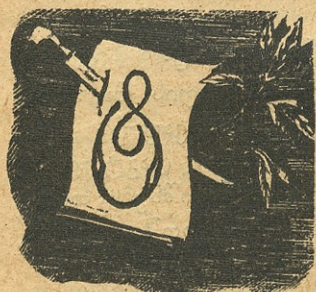
— აი რას გეტყვი, კაპიტანო, უთხრა ბოზმა დაბალის ხმით, — ქალის შეურაცყოფა არ შემძლიან... არ ვარგა. იმ კოხტა ბატონს კი... შეიძლება კლდიდან გადავუძახო, ხელი ვკრა... იცით... ეს შემძლია, ოღონდ მიბრძანდეთ, ინებეთ...

(შემდეგი იქნება)

6. შ.

ხელოვნება და ხელოვა სხოველთა შორის

ტერმიტები.

ტერმიტები, ანუ თეთრი ჰიანჭველები—სწორ ფრთიანი მწერებია. სცხოვრობენ დიდი კოლონიებით ვეება შენობებში—ტერმიტების ბუდეებში. სხვა და სხვა ბუდეების მცხოვრებლები ერთმანეთისაგან განირჩევიან. ყოველ ბუდეში არის წყვილი ტერმიტები—დედალ-მამალი, რომელნიც მარტო გამრავლებაზე ზრუნავენ. კვერცხის დადების დროს დედალი ტერმიტის მუცელი ძლიერ დიდდება და წააგავს მოზრდილ კიტრს. ამ დედალ-მამალ ტერმიტებს აქვს ფრთები, მაგრამ შემდეგში ფრთებს ჰკარგავენ. სხვებს არა აქვთ ფრთები. ესენი არიან მუშა ტერმიტები და მხედრები. ამ უკანასკნელებს აქვთ ფართო თავები გრძელი, მჭრელი ღრანჭებით. მათი საქმეა ბუდის დაცვა.

მუშები აშენებენ ბინას და თვალ ყურს ადევნებენ შენობას. ბუდეში კიდევ არის კვერცხები, პარკები, ქიები. (ку-
КОЛКИ, ЛИЧИНКИ) ეს უკანასკნელნიც იღებენ მონაწილეობას მუშაობაში.

სხვა და სხვა ჯიშის ტერმიტები სხვა და სხვა ნაირათ ბინადრობენ. ზოგი თხრის ბუდეს მიწაში, სხვები იკეთებენ ბუდეს ხის ფულუროვებში, ზოგი—ხის ტოტებზე. არის ისეთებიც, რომელნიც აშენებენ ვეება ტაგრუცებს, (курганы). ესენი გვანან თივის ბულულებს რამდენიმე თავით. ძლიერ მაგრებია—კამეჩს შეუძლია გაიაროს მაზედ და არ დაანგრეოს. ეს ტერმიტები ხმარობენ თავის შენობებისათვის მხოლოდ ფისით შეზავებულ მიწას. წვიმა ვერას აენებს მათ ბინას, ზედ დაცემული ხეც ვერ ანგრევს მას.

ტერმიტების ხასიათი ცოტათი არის გამოკვლეული. ის სცხოვრობს ცხელ ქვეყნებში და იქ კი ძნელია მისი შესწავლა. ყველაზე ცნობილი ტერმიტები არიან მეომარი ტერმიტები (*Germes bellicosus*). ესენი სცხოვრობენ აბაშეთში, აფრიკის აღმოსავლეთ ნაპირებამდე.

კიანჭველა ლომი.

„საჭიროა ნაწილ—ნაწილ დავარდვიოთ ტერმიტის ბუდე, რომ დავათსოთ რა ხელოვნებით არის აშენებული მეო-

მარი ტერმიტის ბუდე, ამბობს კატრფაჟი. ასეთი ბუდე დაან-
გრიო, სმიტმანმა.

როდესაც გაჩნდებიან ტერმიტები მინდორში, ჯერ ააგე-
ბენ ორ კონუსის მსგავს კოშკს, მერმე ამათი რიცხვი მატუ-
ლობს. სიმაღლე 5 ფუტამდე აქვს ამ კოშკებს. ნელ-ნელა

ტერმიტები (თეთრი ჭინკველა, მეფე—დედოფალი, მხედარი, მუშა,
ფრთიანი თეთრი ჭინკველა, ტერმიტების სასახლე.)

ეს კოშკები იზრდება, საფუძველი მათი განივრდება, ცოტა-
ხნის შემდეგ ერთმანეთს უერთდებიან და თითქოს შედუღდე-

ბიან. ის მანძილი, რომელიც მათ აშორებდა ერთმანეთს, აღარ არის და წელიწადი არ გასულა ჯერ, რომ ბუდე წარმოადგენს გორაკს უსწორ მასწორო კონუსის ფორმისას, თავით რგვალ გუმბათსავით.

გარეგანი მხარეები გუმბათისა ადგილ ადგილ ამოზურ-ცულა.

რომ მივიღოთ მხედველობაში ამშენებლის ტანი, და უდიდესი შენობაც აშენებული ადამიანის ხელით, უნდა თავი შეურაცყოფილით ვიგრძნოთ. ქეოპსის პირამიდა, სანამდის არ დაიწყო მისი დაფარვა უდაბნოს სილით, იყო 146 მეტრი 20 სანტ. მაშასადამე ის იყო 91-ჯერ უმაღლესი ადამიანზე, ხუ უკანასკნელის სიმაღლეს ხაზუღაოთ მივიღებთ 1 მეტრს. 60 სანტ. ტერმიტების ანაშენები კი 1000 ჯერ მეტია მათი ტანის სიგრძეზე. ამ გვარათ, პროპორციის მიხედვით, ტერმიტის ბუდე თერთმეტჯერ უმაღლესია ჩვენ უმაღლეს შენობაზე, რომ შეედაროს მას ქეოპსის პირამიდა, უნდა იყოს სიმაღლით 1600 მეტრი.

ტერმიტის ბუდეს აქვს მაგარი კედლები, მაგარი, როგორც აგური. სიგანით 60-80 სანტიმეტრამდე. კედლებში გაკეთებულია ცილინდრიული ტალანები. რაც უფრო უახლოვდებიან საფუძველს, მით უფრო განივრდება ეს ტალანები, განი მათი უდრის აქ 35 სანტიმეტრს. ჩაღრმავებულია მიწაში ერთ ნახევარ მეტრზე. ეს ტალანები ერთ და იმავე დროს მალარობიც არის, რადგანაც აქედან იღებს ტერმიტი ასაშენებელ მასალას და წყალსადენი მილებიც. წყალიდობის დროს ამ მილებით გადის წყალი და მიდის შორს, სიღრმეში. ამითი შორდება წყალი ტერმიტებით დასახლებულ ადგილებს.

სხვა ტალანები გადახლართულია ყველა მიმართულებით და შედის კოშკებში. ეს არის გზები მუშებისათვის, რომელნიც ქვაზე მუშაობენ. მაგრამ ეს არ არის ჯერ ტერმიტების ქალაქი. ეს არის მხოლოდ გალავანი ქალაქისა. გუმბათის ქვეშ არის დიდი ცალიერი ადგილი. ამას უკავია სიგანით მთელი გორაკი, სიმაღლით მისი მესამედი. იატაკი ამ ცალიერი ადგილისა სწორია. აქ შემოდის რამოდენიმე ტალანი, დანარჩენი შეჩერებულია სხვა და სხვა სიმაღლეზე და აკეთებს თითქმის მოაჯირებს. ეს ცალიერი ადგილი არის ჰაე-

რისათვის. ამის გამო ბუდეში ჰაერი ყოველთვის ერთნაირია, გარეთ კი დიდი ძლიერ ცხელა, ღამე კი გრილა.

ერთგვარი ტემპერატურა ჰაერისა კარგათ ინახავს კვერცხებს.

ბუდეში იმყოფება „სასახლე მეფეებისა“ ეს არის მოგრძო ოთახი: პერი აქვს თაღსავით. ძველ ბუდეებში

ასეთი ოთახი სიგრძით 25 სანტიმეტრამდეა. კედლები ძლიერ მაგრებია, მაინც ძირს. კედლებშია ფანჯრები და კარები. ამ ოთახის ირგვლივ 34 სანტიმეტრის მანძილზე, გადახლართულია რგვალი და წოწოლა ოთახები, თაღებით, რომელნიც უერთდებიან ერთმანეთს. ეს არის ოთახები მუშების და მეომრების, რომელნიც სდარაჯობენ მეფე-დედოფალს. გვერდებზე აგებულია მალაზიები. ეს ოთახები საესეა ფისით და მცენარეების წვენი, რომელნიც ისეთ პაწია ნაწილებათ არის გადაქცეული, რომ უმიკროსკოპით შეუძლებელია გამოცნობა მათი შემადგენლობისა. ამ მალაზიებთან მიდინ ტალანები და ცალიერი ოთახები.

მეფის და მოსამსახურეების ოთახები დაცულია მაგარი თაღით. ზედა ნაწილი ამ თაღისა არის იატაკი დიდი მოედნისა, გორაკის შუა გულ, აქ სდგას მძიმე ბოძები, ერთი მეტრის სიმაღლისა. ეს ადგილი წაგავს სობოროს. ამ ბოძებზეა ოთახები — სადაც იზრდება მომავალი თაობა ბუდისა.

ეს ოთახები განირჩევა შენობის სხვა ნაწილებისაგან დანიშნულებით და იმითი, როგორ არიან გაკეთებული. შენობაში ყველგან ნახმარია თიხა; აქაც თიხაა ნახმარი, მაგრამ დიდი ოთახები, სადაც კვერცხებია და იჩიკება ეს კვერცხები, დაყოფილია მრავალ პატარ პატარა განყოფილებებათ ეს უკანასკნელები ერთმანეთისაგან დაშორებულია თხელი კედლებით.

ეს კედლები გაკეთებულია ხის ნაწილებისაგან, რომლებიც შეერთებულია ფისით. ზოგიერთი ოთახი სიდიდით უდრის ბავშვის თავს.

ყველა შეღესილია თიხით, ჰაერი იწმინდება კარებიდან. კარი გადის ტალანში. რადგანაც ეს ოთახები იმყოფება ცალიერი კამერის და დიდი მოედნის შუა, ამიტომ ტემპერატურა აქ ყოველთვის ერთნაირია და ჰაერიც კარგათ მოძრაობს.

ჩვენი ღელამიწა.

რა ესაჭიროება მცენარეებს.

ვენ შევითქვით კიდევაც როგორ გაჩნდა ზედაგი, საიდან წარმოსდგა იგი. თუ მთესავისაგან მობნეული თესლი იქ მოხვდა, სადაც ზედაგის ფენა თხელია, მცენარეს ამოსვლა და ზრდა გაუჭირდება. თესლის ხოლმე დაედინება წვიმა, მზე მას გაათბობს. თესლი გაფუჭდება. ქვევით მიწაში პაწია ფესვს ჩაუშვებს, ზევით კი ამოუშვებს პაწია ფოთლებიან ღეროს. მცენარის ფესვი ცდილობს რაც შეიძლება ღრმად ჩაეშვას მიწაში.

მაგრამ სადაც ზედაგის ფენა თხელია, ან სულ არ არის, იქ ქორფა მცენარე ვერც კი ხარობს, მალე კვდება უსაზრდოობისა გამო. იქ კი, სადაც ზედაგის ფენა სქელია და საკმაოთა აქვს დამპალა — იზრდება დიდი ხეები, მოჰყავთ ყოველგვარი პური, იქ ბლომათ პოულობს საძოვარს საქონელი. არ დაიშვება არც ფრინველი, არც მხეცი: მგელი, ტურა, მელა, ქორი, მიმინო, ალალი და სხვა ცხოველი და ფრინველი. რატომ?

მთებში ზედაგის ფენა ზოგჯერ ისე თხელია, რომ აქა იქ ამოყოფილი აქვს თავი ნიადაგში ჩაფლულ ქვებს. თავისთავად ცხადია რომ ამ ქვებზე მცენარეებს არ შეუძლიათ სიცოცხლე საზრდოს სიმკირის გამო.

მთებში უფრო სქელი ფენა ზედაგისა მოიპოვება — კლდეების ნაპრალებშუა, პატარა მინდვრებზე, ფერდობებ შუა გაშ-

ლილ ვაკეებზე. ამგვარ ადგილებზეა სწორეთ საუცხოო ტყეები, თვალისთვის სასიამოვნო, ამწვანებულ—მოზიბინე მდელო.

მთების თხემებზე და დაქანებულ ფერდებზე დადენილი წვიმის წყალი ვერ ჩერდება, სწრაფად ექანება ქვეით და თან ჩააქვს ზედადგის ჩამონარეცხი მიწა, რომელიც მოიპოვება მთებსა და გორაკებზე. ამიტომაცაა რომ დადგება თუ არა ზაფხული, მცენარეულობა ქენება და ხმება, მაგრამ მას მალე მოუხსწრობს წვიმიანი შემოდგომა და ისევ ყველაფერი ისე ამწვანდება, როგორც გაზაფხულზე.

ვაკე ადგილებში, მცენარეულობა ღრმათ უშვებს თავის ძირ-ფესვებს; თვით ზედაგი სქელია, იმიტომ რომ წვიმა და თოვლის ნადნობი პაწია ნაკადულები მას ვერაფერს დააქვლებენ, ვერ ჩამორეცხენ, რადგანაც ის დაქანებული არ არის არც ერთი მხრით.

წყალი მცენარეებს გაცილებით მეტათ ესაჭიროებათ; ვიდრე ზედაგი, მაგალითად წარმოვიდგინოთ, რომ ზედაგს ძალიან ნაკლებათა აქვს სასუქი; ზოგიერთი მცენარეები მასში მაინც ხარობენ—ანერხებენ სიცოცხლეს, მარა აბა ნახეთ მაშინ, როცა აკლია წყალი—ისინი აუცილებლათ ილუპებიან, ხმებიან. სცადეთ რა დამართება თქვენ ყვავილებს, რომლებიც გიდგიათ ფანჯრებზე თუ რომ მათ წყალი არ დასხით—რამოდენიმე დღის შემდეგ თქვენ დაინახავთ მათ მოწყენილ, დამქვანარ და ბოლოს გამხმარ ფოთლებს.

გინახავთ უთუოდ გაყვითლებული და გამხმარი ბალახები და ყვავილები ცხელ ზაფხულში. ეს ხდება წყლის ნაკლებობით. ხომ კარგათ იცით რომ მცენარეებს არა აქვს კბილები რომ დახრას კლდეები, არა აქვთ პირი და ყელი რომ ყლაპოს მიწა და კლდის ნამტვრევები. მათ შეუძლიათ მხოლოდ შეისუტონ მიწიდან თავიანთი ფესვებით წყალი, რომელიც შეზავებულია მათი მასაზრდოებელი რამეებით. მცენარე თითონაც კი გამოიდენს ფესვებიდან სხვადა-სხვა სითხეებს, რომლებითაც ისინი ჩასჯამენ და დააღნობენ ყოველივე მაგარ ნივთიერებას, რაც მათ ჰხვდებათ. მაგრამ იმისთვის, რომ მცენარეში შემზადდეს ეს თხელი ნივთიერებანი—საჭიროა წყალი.

ამიტომაცაა, რომ გოლვიან ზაფხულში მცენარეები იღუპებიან, ვერ საზრდოობენ.

დედა-მიწაზე არის ისეთი ადგილები, საცა ან სულ არ არის წყალი, ან და სულ ცოტაა. ასეთ ადგილებს ეწოდება უდაბნო. ამ უდაბნოებში, ან სულ არ არის მცენარეულობა, ან თუ არის—ძალიან ცოტა.

უდაბნოებში არ არის წყალი, ამიტომაც იქ არ არის არავითარი სიცოცხლე: არ არის მცენარეულობა, არც ცხოველები და არც ხალხი. კაცი აქ მაშინ თუ გაივლის მხოლოდ, როცა ესაჭიროება ერთი ადგილიდან-მეორეზე გადასვლა.

თუ უდაბნოში უხვად მოვიდა წვიმა—მაშინ ეს უნაყოფო ქვიშა და თიხაც კი მალე შეიმოსება მწვანით. როგორც ხე-

დავთ მცენარეულობას შესძლებია სიცოცხლე ძალიან მწირ მიწაზედაც კი, თუ, რასაკვირველია, მას აქვს საკმაო სინოტი-ოვე, წყალი. არის ისეთი მცენარეებიც, რომელნიც ხარობენ მარტო ქვიშრანარზედაც კი თუ მას, რასაკვირველია, ჯერ მოაკლდება წყალი.

მცენარეს, გარდა შესაფერი ზედადგის და წყალისა, მიუცილებლათ ესაჭიროება სინათლე—მზის მაღალსივლითი ძალა. გინახავთ უთუოდ სადმე ნოტიო ადგილში—სარდაფში ამოსული კარტოფილი. მისი ღერო, თუ დაჰკვირვებინართ, უფერული, მაღალი და სუსტია. თუ როგორმე ამ სარდაფში, სადმე ჭუჭრუტანაში შეაშუქა მზემ, აბა მაშინ ნახეთ ეს მცენარე; ის უთუოდ გადიხრება იქით, საიდანაც აშუქებს სინათლე და იმდენს ეცდება, მანამ შიგ არ გაჰყოფს თავს და არ გავა გარეთ, სადაც მას დაჰხვდება უხვად მზის სხივები: ის იქ ისე უფერული და სუსტი როდღია იქნება, როგორც სარდაფში—ის მალე მიიღებს სასიამოვნო მწვანე ფერს და გამაგრდება ისე, როგორც ყოველი მთელი მცენარე.

გაზაფხულზე, ზაფხულზე და შემოდგომაზე მცენარეები მუდამ ხარობენ, საზრდოობენ, მუშაობენ. სულ სხვას ეაჩნევთ მათ ზამთარში: ზამთარში ისინი თითქმის იძინებენ, აღარაფერს მუშაობენ. აქედან ცხადია, რომ მცენარეებს გარდა მზისა, წყალისა და ზედადგისა კიდევ სჭირდებათ რაღაცა. მათ ესაჭიროებათ თბილი დღეები; ამ თბილ დღეებსაა მოკლებული ზამთარში მცენარეები და იმიტომაცაა შეჩერებული მათი ზრდა.

უნდა გახსოვდეთ რომ უსიტბოთ არაფერი თესლი არასდროს არ ამოკენდება სიცივესა და ყინვებში, რაც უნდა ბევრი სინოტივე ჰქონდეს ზედადგს, თესლისაგან მცენარე მაინც არ ამოვა—მაშინ, როდესაც თუ დააცხუნა მზემ, მალე გათბება თესლის გარშემო არე-მარე და მალე თავს ამოჰყოფს გაღოღოვებული თესლისაგან ამონახეთქი პაწია მცენარე.

კითხვები, დაკვირვებანი და საცდელი სამუშაო.

რე ეჭირვება: მცენარეს სიცოცხლისთვის?

რატომა ზედადგის ფენა ვაკეში უფრო სქელი და მთის კალ-

თუბუდ კი თხელი? რათ უნდა მტენარეს ფესვები?

წყობა რამ არ მოვიდეს, რა დაემართება იმ ადგილებს, სა-
 რა ჩვენ ვცხოვრობთ?

საუბრით აიღეთ თეფში. დაახლოებით ზედ წყალი, შიგ
 ჩაუშვით ორი მოგრძო ნათელი, ჩასდეთ მათ შუა რამოდენიმე
 ცერცვის თესლი, უცვალეთ წყალი სამ-ოთხ დღეში ერთხელ,
 რომ არ დაიშალოს თესლი აშშორებული წყლისაგან და დაკ-
 ვირდით, როგორ ამოვა ამ თესლისაგან ცერცვი და ან შემ-
 დგე რა მოუვა.

მიამბეთ რა გაგიგონიათ უდაბნოებზე?

წლის დრონი.

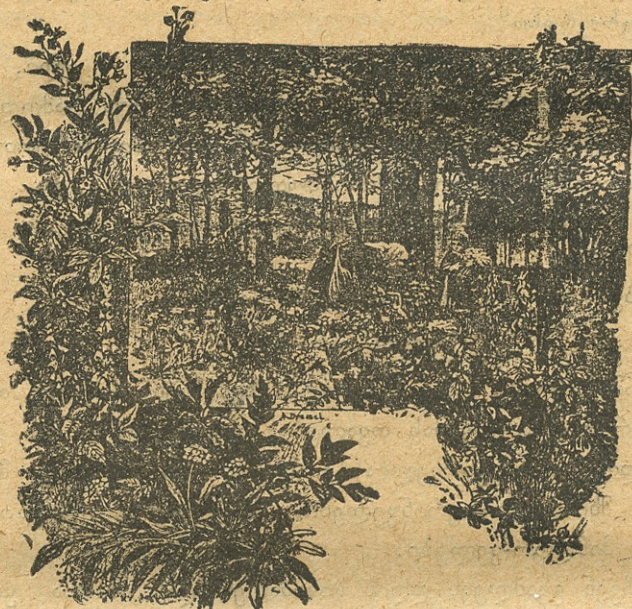
სისხამ დილაზე შემოიჭვრიტა მზემ ჩვენს საწოლ ოთახ-
 ში და სწრაფად სუყველას თვალები გაგვაჭყეტინა. მან გაცი-
 ლებით ადრე, რასაკვირველია, გააღვიძა და ააფიფივა მუდამ
 მცმუკავი, მხიარული ფრინველები, მოშრილე ტყეები და
 მობიბინე მინდორ-ველები.

მზე ჩვენ გვაძლევს დღის სინათლეს და ამითაა კიდევ
 რომ აძლევს სიცოცხლეს მთელ ქვეყნიერებას, ათბობს დედა-
 მიწას—რის წყალობითაც, გარდა იმისა რომ სიცოცხლობს
 ყოველი სულდგმული, ასახრდობს კიდევ და ახარებს ყო-
 ველგვარ მცენარეულობას, ჩავა მზე თუ არა-ლამდება, წყვი-
 ლით მოიცობა ყველაფერი; მაშინ მოსვენებულია ყოველი
 სულდგმული მეორე დღის მზის ამობრწყინებამდინ.

მზე ზაფხულში უფრო მაღლიდან დაგვყურებს, ვიდრე
 ზამთარში და რაც უფრო მაღლიდან დაგვცქერის და დიდ-
 ხანს რჩება ცაზე, მით უფრო მაღე ათბობს დედა-მიწას.
 ამიტომაცაა რომ ზაფხულში ძალზე ცხელია. ვცადოთ ასე:
 ჩაასვეთ ჯოხი მიწაში და დაუკვირდით დღის განმავლობაში
 რა დროს როგორი ჩრდილი გაწვება მიწაზე ამ ჯოხიდან.
 თქვენ დაინახავთ რომ ჩრდილი უფრო გრძელი იქნება დი-
 ლას და საღამოს. შუადღეზე კი, როცა მზე ყოველ დროზე
 უფრო მაღლაა ცაზე, მაშინ ჯოხის ჩრდილი იქნება მოკლე.

ზაფხულის დღეებში, შუადღისას მზე ჩვენ დაგვცქერის
 თავზე, უხვად გვიგზავნის თავის სხივებს და აკი ამიტომაცაა
 რომ განსაკუთრებით ცხელია კიდევ. თუ ამ დროს დაგვხდავთ

ჩვენ ჯოხს, ის გვაჩვენებს რომ მისი ჩრდილი ეხლა უფრო მოკლეა, ვიდრე ეს იყო დილასა და საღამოს, ზამთარში კი

ზაფხული ტყეში.

შუადღისას მზე უფრო დაბლაა და თუ დავაკვირდებით ამგვარ ჩრდილს, გავზომავთ და შევადარებთ ზაფხულისას, დავინახავთ რომ ის გაცილებით გრძელია.

ზაფხულის დღეები გრძელიცაა და ცხელიც. ხშირათ ისე ცხელა რომ საქონელიც ცდილობს რომ ჩრდილს შეაფაროს თავი და ფრინველებიც აღარ გალობენ თავის მხიარულ საგალობელს, ასე გასინჯეთ მოუსვენარსა და ცეცხლ ბავშვებსაც კი ეკარგებათ ხალისი თამაშისა, აღარ გამოდიან გარეთ.

გაივლის რამოდენიმე კვირა და შეამჩნევთ რომ ისე აღარა ცხელა, მზე ისე მაღლა არ აღის ცაში, როგორც ზაფხულში, გლენობა მოწყულ პურს ინახავს. ბაღებში იკრიფება ხილი საზამთროთ. დგება შემოდგომა. ხეებს ფოთლები უყვითლდება და სცივია, შემოდგომის ქარი ხშირათ წამოუბერავს, აიტაცებს ჰაერში მათ, დაატრიალებს, შემდეგ მიახვეტს სადმე და გროვა-გროვათ დასდგამს. ჰაერი საგრძნობლათ გრილდება, ღამე კიდევაც ცივა. ხშირათ ცას ეკვრის ჯანლი, სკრის კიდევ, დგება ტალახი და მასში გუბეები. მაშინ თუ მივხე-

დავთ ჩვენი ჯოხის ჩრდილს, დავინახავთ, რომ ის დღითი-დღე გრძელდება.

აი მოვიდა ზამთარი. ხეები შიშვლდება. ისე მიწყნარდა:

და მოჩუმდა ყველაფერი, თითქო ყველას სძინავსო. მინდორ-ველი თოვლით დაიფარა, მდინარეებს გადაეფარა ყინული. ხალხმა თბილათ ჩაიცვა და მეტათ ბეჯითათ ახურებს ბუხრებსა და ღუმელებს, რომ სახლებში დათბეს. მზე გვიან ამოდის, დიდხანს არ რჩება ცაზე და ადრე ჩადის, ადრეც ღამდება.

ზამთრის შემდეგ დგება გაზაფხული—სიტუტუფითა და შშვენებით აღსავსე. მზე ადრე ამოდის, დიდხანს რჩება ცაზე, შუადღეზე გაცილებით მაღლა იწევს, ვიდრე ზამთარში და გვიან ჩადის. დღეები დათბა. მხეცებმა გამოიღვიძეს და გამოვიდნ თავიანთ ბუნაგ-სოროებიდან. ხეები და ბუჩქნარები გადფურჩნენ ფოთლებითა და ყვავილებით. შორეულ თბილ ქვეყნებში გადაკარგული ფრინველები ისევ დაგვიბრუნდნ, ჩაებნ მთელი ბუნების მხიარულ ფერხულში და

მორთეს ჭიკჭიკ-გალობა. გამოვიდნენ მწერებიც, რომელთაც საზამთროთ თავი შეფარებული ჰქონდათ ზოგს საღმე ქვის ქვეშ, ზოგს ხავსში და ზოგსაც ნაპრალებში.

ყოველ წელიწადს ხდება ოთხი ამგვარი ცვლილება, რაიცა შეადგენს წლის „ოთხ დროს“: ზამთარს, გაზაფხულს, ზაფხულს და შემოდგომას. გასული დრო ერთი ზამთრიდან მეორემდინ შეადგენს წელიწადს.

ყოველ დროს მოჰყვება თავ-თავისი სიმშვენიერე და სიტუირფე, სხვა და სხვა გვარი სიამოვნება: ხანდისხან ისიც კი გვასიამოვნებს, რომ ყველა დღეები ერთგვარი არ არის, შეგვიძლია ზოგჯერ ვიბანაოთ მდინარის ცივ, ანკარა წყალში, ვიცურაოთ ყინულზე კობტა-კოპწია წრიაპებით, ხან თვალს ვასიამოვნოთ გაზაფხულის პირველი ყვავილების დანახვით, ხან პირი ჩაფიტკბარუნოთ მწიფე მსხალითა და ვაშლით.

კითხვები, დაკვირვებანი და საცდელი სამუშაო.

როგორ გაიგებთ რომ დადგა გაზაფხული?

რით შეიტყობთ რომ დადგა შემოდგომა?

როდის მოდის თოვლი?

წლის რომელ დროს უფრო იცის გრძელი დღეები?

როდის იცის გრძელი ღამეები?

რათ აცვიდებოთ როცა ჩავა მზე?

როგორ გგონიათ, წლის რომელ დროს უფრო დამშვენებულია მთელი დედამიწა?

წლის რომელი დრო უფრო დიდხანს დგას ჩვენში? რომელი ნაკლებ ხანს? მიხევნეთ რომელი მხრიდან ამოდის მზე, შუადღეზე სდება, საით ჩადის და საით აჩასოდეს არ არის? რა ჰქვია ამ მხარეებს?

ყოველთვის ერთსა და იმავე ადგილს ამოდის მზე? დაიხსოვეთ რომელ საათზე ამოვა და ჩავა ხვალ მზე და რომელი მხრით?

თუ ზირი ჩრდილფსაკენ მიიბრუნეთ, მაშინ რა იქნება ზურგს უკან? მარჯვნივ? მარცხნივ?

(შემდეგი იქნება.)

ელ. ჭიჭინაძე.

სრული 2 წლების
ყურნალი

ა

ე

ა

ი

ბ

ი

იგიღება რედაქციაში
80 მ. ცალკე თითო
წლებისა 5 მან.

ბიზნეს-საბანკო

წიგნი მე-29-ე
გვ. 29

რედაქტორ—გამომცემელი ან. წერეთლისა.